

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra právních dějin

Bakalářská práce

Římské dědické právo

Anna Šmrhová

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Název studijního programu: Právní specializace

Název oboru: Veřejná správa

Katedra právních dějin

Bakalářská práce

Římské dědické právo

Zpracovala: Anna Šmrhová

Vedoucí práce: doc. JUDr. Miroslav Černý, Ph.D.

Plzeň 2022

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Anna ŠMRHOVÁ**
Osobní číslo: **R19B0144P**
Studijní program: **B6804 Právní specializace**
Studijní obor: **Veřejná správa**
Téma práce: **Římské dědické právo**
Zadávající katedra: **Katedra právních dějin**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Pojmy
3. Dědická posloupnost
4. Právní postavení dědiců
5. Formy přijetí dědictví
6. Důsledky přijetí dědictví
7. Aktuálně platné dědické právo
8. Závěr

Rozsah bakalářské práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz zvláštní seznam

Vedoucí bakalářské práce: **Doc. JUDr. Miroslav Černý, Ph.D.**
Katedra právních dějin
Oponent bakalářské práce: **JUDr. Jan Šejdl, Ph.D.**
Katedra právních dějin
Datum zadání bakalářské práce: **22. června 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2023**

L.S.

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 1. října 2022

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma: *Římské dědické právo* zpracovala sama. Vyznačila jsem všechny prameny, které byly pro mou bakalářskou práci použity a z nichž jsem čerpala obvyklým způsobem pro vědeckou práci.“

V Plzni dne 30. 11. 2022

Anna Šmrhová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat doc. JUDr. Miroslavu Černému, Ph.D. za vedení při psaní mé bakalářské práce. Za jeho konstruktivní připomínky, poskytování podnětných rad a ochotný přístup.

Obsah

Úvod	9
1. Význam římského práva	10
2. Vývoj římského práva	11
3. Pojmy	12
3.1 Familia	12
3.2 Cognatio a agnatio	13
3.3 Cognatio	13
3.4 Agnatio	14
3.5 Successio mortis causa	15
3.6 Dědic (<i>heres</i>)	15
3.7 Delační důvody	16
4. Dědická posloupnost	18
4.1 Dědické třídy	18
4.2 První dědická třída	18
4.3 Druhá dědická třída	19
4.4 Třetí dědická třída	19
4.5 Čtvrtá dědická třída	20
5. Právní postavení dědiců	21
5.1 Ležící pozůstalost	21
5.2 Testament	22
5.3 Typy římského testamentu	23
5.4 Formální přijetí dědictví	29
5.5 Gestio pro herede	29
6. Důsledky přijetí dědictví	31
7. Aktuálně platné dědické právo	34
8. Závěť	35
8.1 Typy závěti	35
8.2 Zrušení závěti	37
8.3 Dědická smlouva	37
8.4 Kodicil	38
8.5 Dědická nezpůsobilost	41
8.6 Vydědění	42
8.7 Dědická posloupnost	42
8.8 Dědické třídy	42
8.8.1 První dědická třída	43
8.8.2 Druhá dědická třída	43
8.8.3 Třetí dědická třída	43

8. 8. 4	Čtvrtá dědická třída	44
8. 8. 5	Pátá dědická třída	44
8. 8. 6	Šestá dědická třída	44
8. 8. 7	Porovnání dědických tříd v současném právu a v římském právu.....	44
8. 9	Zřeknutí se dědického práva	45
8. 10	Odmítnutí dědictví	47
8. 11	Právní následky odmítnutí dědictví.....	47
Závěr.....		48
Zdroje		51
Resumé		56

Úvod

Cílem této bakalářské práce je alespoň z části nahlédnout do římského dědického práva a přiblížit, jak fungovalo vyjádření poslední vůle v římském právu. V dobách, kdy lidé začali vlastnit majetek, začali také přemýšlet, jak s ním po smrti naložit. Vymysleli proto závěť neboli testament.

Zároveň také od úplných právních počátků, musel zákon umět řešit situace, kdy se zemřelý před svou smrtí nevyjádří, komu má jeho majetek připadnout,. Proto byl v zákoně zaveden institut zákonné dědické posloupnosti, který vymezuje okruh osob, jimž majetek po smrti jejich příbuzného připadne.

Tato práce nejprve rozebere dědické právo od úplných počátků vývoje římského práva. Dále se bude zabývat právní úpravou obsaženou v Zákoně XII desek. Zmíní také činnost římských prétorů, které přinesli různé změny. Přes různé změny a novely dospěla závěť až do finální právní podoby, která byla zakotvena za vlády císaře Justiniána. Kromě klasické intestátní posloupnosti, která byla aplikována na pozůstalost zanechanou římskými občany, se všemi formálními náležitostmi bude v práci rozebrány i forma mimořádná. Dále se podívám blíže na intestátní dědické posloupnosti tedy na dědické třídy, kdo do které třídy patří, a v jakém pořadí se povolávají.

V druhé části se práce zaměřuje na rozdíly mezi římským dědickým právem a problematikou současného dědického práva (zakotveného v Občanském zákoníku v předpisu č. 89/2012 Sb., dále jako OZ) V této části bude práce zaměřena na problematiku dědických tříd a srovnání současné právní úpravy s právní úpravou v období římského práva.

Smyslem této práce je mimo výše uvedené poukázat na dokonalost některých institutů z historických právních úprav, které ač vznikly před stovkami nebo i tisíci let, se dají uplatnit i v moderní společnosti. Patrně se potvrdí Ciceronovo moudro: „Historie je učitelkou života“¹. V dnešní době můžeme vidět, že původní historické instituty se pouze s menšími změnami opět vrací do moderních právních úprav.

---

¹ „*Historia magistra vitae*“ CICERO, Marcus Tullius.

1. Význam římského práva

Největší význam římského práva spočívá v tom, že bylo jedním z prvních a základních právních pramenů a je považováno za historicky první právní systém platný ve společnosti založené na tržním hospodářství. Římské právo bylo téměř dokonalé a vytvořilo přesné definice, právní pojmy či odborné výrazy, které slouží rovněž jako inspirace pro novou úpravu právních vztahů, ze kterých vycházíme do dnes, a které dnes aplikujeme a vytváříme. Římské právo také výrazně přispělo k rozvoji novodobého soukromého práva. Římští právníci položili základy logického myšlení v oboru práva a v období Římské říše se významně podíleli na tvorbě a aplikaci práva.

2. Vývoj římského práva

Vznik Říma je datován podle legendy na rok 753 př. n. l., kdy v ústí řeky Tibery na sedmi pahorcích dvojčata Romulus a Remus založili vlastní město, čímž začala epocha, kterou známe jako římské království.

Počátky římského práva datujeme zhruba do roku 449. př. n. l., kdy byl sepsán Zákon XII Desek. Do té doby bylo na území Říma římské právo zvykové, tedy nebylo nikde sepsáno a kodifikované bylo až právě zákonem XII desek. Svého pomyslného vrcholu dosáhlo římské právo v období klasického práva. Dochovaly se pouze Gaiovy instituce, z ostatních právních pramenů spíše jen úryvky, které Justinián zachytil ve svých Justiniánských digestech. Za císaře Justiniána došlo k Justiniánské kodifikaci především digest, a římské právo se stalo základem pro moderní evropské právo.²

Justiniánské kodifikace byly později ztraceny/zapomenuty a našly se v 11. století, kdy začalo docházet k renesanci římského práva. Římské právo se tehdy rozšířilo zejména díky řadě právních škol, a také díky glosátorům a komentátorům.

V 18. století začalo být římské právo ve své původní podobě postupně vytlačováno, o oživení se snažila v 19. století německá pandektistika (*usus modernus Pandectarum*) avšak ne příliš úspěšně. Nyní se římským právem zabýváme pouze na vysokých školách či v právní historii. Římské právo ovšem definitivně nevytizelo, protože právo kontinentální Evropy je postaveno na základních principech této významné právní soustavy.

Římské právo a jeho vývoj je považován za téměř nesmrtelný právní řád. Přestože římské impérium, v jehož době právo vzniklo, se rozpadlo již před mnoha lety. Toto právo přežilo rozpad svého zploditele a zdárně čelilo všem útrapám, kterými si Evropa v průběhu svých dějin prošla. Římské právo bylo ale také zahrnuto do kouta a bylo opomíjené, přesto si zachovalo svou sílu a nezdolnost. V historii lidstva jsme se setkali s momenty, kdy rozpad říše znamenal i konec jejího právního řádu, což se v případě Říma nestalo.³ Právní řád Říma totiž Řím překonal a nezanikl. Po formálním pádu Římské říše docházelo k recepcím

---

² SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 44.

³ K zániku Římské říše blíže GRANT, Michael. *Pád Říše římské*. Praha: BB/art s. r. o, 2010., s. 208

římského práva, tedy procesu, kdy se římské právo obnovovalo a mírně pozměňovalo. Právní řád tedy v recipované podobě i přes své méně úspěšná období přežíval dlouhá století. Poté ho nahradily domácí zákoníky jednotlivých zemí, protože státy chtěly navenek působit samostatně a soběstačně a vytvářet dojem, že jsou schopny si samy bez cizí pomoci vytvořit kvalitní systém práva, který předčí ostatní právní řády. Dříve či později se ale vyspělé evropské státy vrátily k odkazům, které zanechalo římské právo.

Římské právo je dnes považováno za nezbytnou vědeckou pomůcku, zdroj inspirace a základ současného platného práva. Šlo o právní řád, který se téměř blížil k dokonalosti, uměl reflektovat praktické potřeby života, měl univerzální povahu, logickou systematičnost a dle mého názoru nebyl dosud žádným právním řádem předstížen.⁴

3. Pojmy

3.1 Familia

Vzhledem k tomu, že dědické právo se odvíjí původně od rodinné struktury a příbuzenství, je proto pro pochopení principů dědického práva nezbytné objasnit tuto problematiku. V římském právu hraje velkou roli rodina, a proto je důležité přiblížit tuto základní jednotku společnosti. V minulosti stejně jako dnes, hrála rodina ve společnosti důležitou roli a můžeme jí považovat za stavební kámen každé společnosti.

Rodina tedy *familia* ve smyslu římského práva je označením pro souhrn osob spojených mocí jednoho otce rodiny (*pater familias*), byl to jediný člověk v rodině, který byl způsobilý k právním úkonům, byl tedy osobou *sui iuris*. *Pater familias* byl zpravidla nejstarší mužský příslušník rodiny.⁵ Muž musel splňovat jedinou podmínku, aby mohl být *pater familias*, a tou bylo jeho římské občanství. Nehrál tady žádnou roli věk, počet vlastních potomků, či schopnost vůbec mít vlastní potomky.⁶ Naopak mohla být osoba *pater familias* s postavením otce rodiny

---

⁴ ROZEHNAL, Aleš. *Praktikum občanského práva hmotného*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-805-1, s. 11-12.

⁵ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 58-59.

⁶ TILEČKOVÁ, Monika. *Internátní dědická posloupnost v právu římském a nejnovějším* [online]. Olomouc, 2013 [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: https://theses.cz/id/x1y9iu/01_-

ještě sama dítětem.⁷ V případě smrti otce rodiny se stal *pater familias* nejstarší mužský potomek jeho rodiny.

Ostatní členové římské rodiny nebo domácnosti byli sice svobodní a nebyli považováni za otroky, ale jejich vztah s *pater familias* chápeme spíše jako vztah poddaných a pána. V římském právu jsme tyto osoby nazývaly osobami *alieni iuris*, tedy osoby nesvéprávné, které podléhají autoritě v rodině, tedy autoritě *pater familias*.

Pater familias vykonával otcovskou moc (*patria potestas*) nad všemi svými potomky, měl moc také nad svou manželkou a otroky včetně jejich manželek, formálně vlastnil také veškerý rodinný majetek. Všichni členové rodiny cokoli nabyli, nabývali pro svého *pater familias*. Otec rodiny mohl ostatním členům domácnosti přenechat určitý majetek k samostatnému hospodaření. Tato osoba je označována jako *alieni iuris* mohla s tímto nabytým majetkem volně nakládat a brát z něj užitky např. plody, označujeme to jako *peculium*.⁸ Nejčastěji to *pater familias* uděloval svému synovi či otrokům. Došlo-li k emancipaci osoby *alieni iuris*, mohl si otec vyžádat majetek zpět, pokud tak neučinil majetek zůstal osobě *alieni iuris*, která měla majetek v užívání. Rovněž v situaci, kdy došlo k propuštění otroka, *pater familias* si mohl také tento majetek vyžádat zpět, ale pokud tak neučinil, stalo se *peculium* vlastnictvím propuštěnce.⁹

3.2 Cognatio a agnatio

V římském právu můžeme sledovat dva příbuzenské druhy, je to buď příbuzenství kognátské (*cognatio*) nebo agnátské (*agnatio*). Kognátské příbuzenství je příbuzenstvím krve, je tedy založené na pokrevních vztazích, zatímco agnátské je založené na vázanosti moci spojené *patria potestas* (moc otcovská) a moci manželské.

3.3 Cognatio

Cognatio je forma příbuzenství, je to příbuzenství přirozené, tedy pokrevní, které je zprostředkováno mezi mužem a ženou. Vzniká narozením a zaniká úmrtím

---

_Diplomov_prce_Monika_Tilekov.pdf. Diplomová práce. Vedoucí práce Doc. Mgr. Petr Dostálík PhD.

⁷ BARTOŠEK, Milan. Encyklopedie římského práva. Praha: Academia, 1994, s. 205.

⁸ CVETLER, Jiří. Právo římské. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1969. 119 s. 56.

⁹ BARTOŠEK, Milan. Encyklopedie římského práva. Praha: Academia, 1994, s. 207.

nebo ztrátou svobody. Význam kognátského příbuzenství je v povolávání k dědění ze zákona. Toto příbuzenství může být překážkou k uzavíráním manželství.¹⁰

Pokrevní příbuzenství můžeme dělit na dvě linie na linii přímou (*linea recta - directa*) a nepřímou, neboli pobočnou (*linea transversalis - collateralis*). Přímá linie, kdy jedna osoba pochází bezprostředně od jiné, zde dochází k dělení na *ascedenti (prioris)* tedy předci, jako je otec, matka, praděd, babička atd. a *descendenti (posteriores)* tedy potomci, jako je syn, dcera, vnuk, pravnučka atd.).¹¹ Dochází tu také k dělení a počítání podle stupně (*gradus*), zde platí „*quot partus, tot gradus*“¹² kolik početí nebo porodů, tolik stupňů.

Pobočná linie je v případě, kdy mají příbuzní pouze společného předka – jsou to třeba sourozenci, synovec, neteř, strýc, teta atd. Pokud chceme stanovit příbuzenský stupeň mezi osobami v pobočných liniích, musíme určit jejich nejbližšího společného příbuzného.

3.4 Agnatio

Agnatio je forma právního příbuzenství, které je založené na mocenském postavení *pater familias*. Toto příbuzenství může být zprostředkováno pouze mužem. Agnace zahrnuje osoby, které podléhají moci jednoho otce rodiny (*familia propria*). Do agnátské rodiny patří například *pater familias*, jeho manželka, potomci, kteří podléhají jeho moci a manželky mužských potomků, pokud jsou v manželském svazku *in manu*. Patří sem rovněž osoby, které podléhaly moci otce rodiny, dokud byl na živu.

Agnace může vzniknout různými způsoby, jedním z nich je například adopce (*adoptio*). Agnace nezaniká smrtí otce rodiny a v případě agnátského příbuzenství po sobě příbuzní nedědí, proto může být jedna osoba příslušníkem více agnátských rodin.

---

¹⁰ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 76-77.

¹¹ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 76-77.

¹² HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8, s. 38.

Stupně příbuzenství zde počítáme obdobně jako u kognátství. Manželka, pokud jde o přísné manželství je tedy pro otce rodiny ve stejném příbuzenském vztahu jako děti. To je důležité zejména pokud se bavíme o dědění, manželka je tedy *Filiae loco* a podle staré intestátní posloupnosti dědila spolu s dětmi v první skupině s nimi rovným dílem. Pro své děti byla ve vztahu *sororis loco*, tedy na místě sestry.¹³

3.5 Successio mortis causa

Successio mortis causa je převodem právních vztahů pro případ smrti, kdy jedna nebo více osob nastupuje do právního postavení po zemřelém.¹⁴ Při vyhotovování poslední vůle nebylo vždy vhodné ustanovit nejbližší osobu jako jediného dědice. Při dědění docházelo s ohledem na univerzální sukcesi k převodu i řady dalších povinností, kterými zůstavitel nechtěl osobu zatěžovat.¹⁵

3.6 Dědic (*heres*)

Dědic je osoba, na kterou přechází pozůstalost. Je to také člověk, který je univerzálním sukcesorem zůstavitele. Dědic přijetím dědictví nastupuje na místo zůstavitele, nedědí tedy pouze jeho aktiva, ale v případě, kdy měl zůstavitel závazky, přecházejí na dědice i závazky, za které ručil v plné míře, a ne pouze do výše zůstavitelových aktiv. Dědicem, a tedy i nástupcem zůstavitele v moci otcovské (*patria potestas*) a ve věcech s ní související, tedy správa majetku zůstavitele a jeho rodiny, dále bude vykonávat domácí obřady.¹⁶ Díky univerzální sukcesi dochází k nástupnictví i v oblastech, jinak nepřenositelných, jako jsou náležitosti vydržení.¹⁷ Dědicem musel být pouze římský občan, který byl způsobilý dědit. Nejprve neměly ženy dědickou způsobilost, což se s vývojem

---

¹³ HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8, s. 39.

¹⁴ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 218, s. 253.

¹⁵ BENEŠ, Ladislav Tracy. *Dispozice mortis causa v římském právu* [online]. Brno, 2015 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/c2eqj/Diplomova_prace. Diplomová Práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Renata Veselá PhD.

¹⁶ VÁŽNÝ, Jan. Pojem práva dědického a účelnost jeho dnešní struktury. *Právní obzor*, 6, 1923, s. 98.

¹⁷ SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové*. Praha : Nákladem vlastním, 1935. s. 259.

společnosti změnilo a za určitých okolností dědily i ženy. Způsobilým dědicem mohl být za určitých okolností i otrok, či ještě nenarozené dítě tedy *nasciturus* (tato problematika je rozebrána dále). Způsobilost dědice dědit musela existovat nepřetržitě od okamžiku zůstavitelovy smrti až do okamžiku nabytí dědictví.

Dědicem se naopak nemohl stát například člověk souzený za velezradu ani jeho děti. Nesměla jím být ani vdova, která porušila smuteční rok, cizinci, kacíři nebo odpadlíci od víry. Otroci rovněž nemohli být dědici, pokud to byli otroci od jiného pána, přešlo dědictví na něj, pokud byl tedy pán způsobilý dědit. Otrok se mohl stát dědicem pouze pokud ho jeho vlastní pán a zároveň zůstavitel ustanovil v závěti a zároveň ho propustil na svobodu. Podle civilního práva lze dědice (*heredes*) rozdělit na *domestici* a *extranei*. *Domestici* byli dědicové vlastní nebo domácí byli to příslušníci dané rodiny, tedy kognátští či agnátští příbuzní. *Extranei voluntarii* tito dědicové nebyli nutní, byli to všichni ostatní dědicové, kteří dědictví nabývali až formálním úkonem (*cretio*) viz. dále. nebo tím, že se pozůstalosti fakticky ujali (*pro herede gestio*).¹⁸

3.7 Delační důvody

Obecně k nabytí majetku potřebujeme mít určitý titul. Výjimka není ani v dědickém právu, kdy se jedná právě o delační důvody, tedy důvody, proč je právě dané osobě dědictví nabízeno, deferrováno a odevzdáváno.

V úplných počátcích se delační důvody opíraly pouze o obyčeje, až později byly nahrazeny zákonem, tedy intestátní dědickou posloupností. V další fázi vývoje se dědická posloupnost mohla opírat nejen o právní normu, ale i o poslední zůstavitelovu vůli, kterou nazýváme *testamentem* neboli závětí. Už od dob Zákona XII desek byl kladen důraz zejména na testamentární posloupnost, tedy na vyjádření poslední vůle zůstavitele. Závěť byla upřednostňována zejména proto, že v ní zůstavitel mohl projevit svou vůli lidem, kteří mu byli za jeho života nejbližší, či lidem, kteří se nějakým způsobem podíleli na rozvoji zůstavitelova majetku. Zůstavitel také mohl zohlednit toho, kdo mu v nouzi nabídl pomoc, kdo se o něj staral ve stáří či během nemoci. Tento princip, který se uplatňoval zejména při pořízení *testamentu*, je i dnes považován za jeden z nejdůležitějších v soukromoprávních vztazích. Jde o princip autonomie vůle.

---

¹⁸ HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8, s. 104.

V případě, kdy nebyla sepsána závěť, uplatňovala se právě intestátní dědická posloupnost. Aby mohlo dojít k uplatnění této posloupnosti, musely být splněny základní podmínky nebo předpoklady. Zůstavitel zemřel jako *intestatus*, tedy nezanechal po sobě platnou závěť, dále osoba, která byla způsobilá dědit či *nasciturus*¹⁹ nebo osoba, kterou platné právo považovalo za zákonného dědice. V neposlední řadě musel po sobě zůstavitel zanechat nějaký majetek.

---

¹⁹ Dosud nenarozené dítě, které je způsobilé dědit, nabývat podmínky a subjektivní práva, jestliže se narodí živé cit. SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 52.

4. Dědická posloupnost

Jedním ze základních pojmů a rysů dědického práva, je dědická posloupnost.

Ke vzniku dědické posloupnosti musí být splněn rozhodující předpoklad pro její vznik, a to je smrt zůstavitele. Po smrti zůstavitele rozhodují o průběhu dědické posloupnosti zejména delační důvody, o kterých bylo psáno výše. V dědické posloupnosti měla přednost testamentární před intestátní, tedy posloupnost zapsaná zůstavitelem v *testamentu* (závěti) před posloupností zákonnou. Přesto se můžeme setkat se situací, kdy mohl dědit i zákonný dědic, který nebyl uvedený v závěti. Například pokud se jednalo o nepominutelného dědice, který byl v závěti pominut, byla tato osoba povolána k dědění proti *testamentu*.

4.1 Dědické třídy

Na dědické třídy bylo nahlíženo v případech, kdy zůstavitel zemřel a nesepsal závěť nebo byla závěť neplatná. *Praetor* povolával všechny dědice postupně, podle toho, v jaké se nacházeli dědické třídě. Od okamžiku povolání dědice, běžela každé dědické třídě deliberační lhůta na rozhodnutí. Tato lhůta byla u každé třídy 100, maximálně 400 dní, během kterých se dědicové měli rozhodnout, zda se dědictví ujmou, či nikoli.

Dědické třídy měly logickou posloupnost. Dědicové byli děleni nejen do tříd, ale také na dědice vnější a domácí. Domácí dědicové tedy *domestici*, byli zároveň tzv. dědici nutnými, tedy *heredes necessarii*.²⁰ Dědici vnější se označovali jako *heredes extranei*.

4.2 První dědická třída

První dědická třída, tedy *unde liberi*, byla vždy první povolávanou třídou pro případ dědění. V první třídě byli povolávání potomci zůstavitelovi a manželka. To byli *sui heredes* tedy vlastní dědicové, kteří se okamžikem smrti zůstavitele stávali z *alieni iuris* osobou *sui iuris*. Manželka do této skupiny náležela v případě, kdy byla se zůstavitelem ve vztahu *uxor in manu*. Pokud šlo o děti, nezáleželo, zda

---

²⁰ TILEČKOVÁ, Monika. *Internátní dědická posloupnost v právu římském a nejnovějším* [online]. Olomouc, 2013 [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: https://theses.cz/id/x1y9iu/01_-_Diplomov_prce_Monika_Tilekov.pdf. Diplomová práce. Vedoucí práce doc. Mgr. Petr Dostalík PhD.

byli ve vztahu k *pater familias* agnátském či kognátském. Do první třídy patřili také potomci, kteří byli v rodině emancipováni. Do této skupiny spadal rovněž *nasciturus*, tedy pohrobek, dítě, které otec zplodil a zemřel před jeho narozením, podmínkou však bylo, že se dítě narodí živé a bude schopno nabývat subjektivní práva.²¹ Za pohrobka můžeme považovat i dítě, které se narodí v době, kdy zůstavitel ještě stále žije, ale již napsal *testament*. Do této skupiny patřili i váleční zajatci, kteří by po návratu spadali pod moc již zemřelého *pater familias*.

Heredes necessarii nabývali dědictví všichni současně, stupeň příbuzenství se tady projevil až když se určovaly dědické podíly. Zde se už nedělilo podle tříd, ale podle hlav rovným dílem pro všechny možné dědice. Tento způsob nazýváme *in capita*.

Další dědicové, kteří patřili do první dědické třídy, se nazývali *heredes sui*. To byly osoby, které v době zůstavitelovy smrti bezprostředně spadaly pod jeho rodinnou moc. V případě, kdy dědily právě ony, dědily podle toho, v jakém vztahu byl se zůstavitelem ten, co bezprostředně zprostředkoval jejich vztah. Dědily tedy na hlavu zprostředkovatele vztahu, přesto že už nežil a dědictví si rozdělovaly mezi sebou rovným dílem. Tyto osoby *heredes sui* se nedělily na hlavy, ale na kmeny, *in stirpes*.

4.3 Druhá dědická třída

Druhá dědická třída, tedy *unde legitimi*, byli dědicové legitimní. Do této třídy spadali všichni dědicové podle civilního práva, vlastní dědicové byli tedy povolávání podruhé. K povolání dědiců z druhé dědické třídy docházelo v případě, kdy nebyl nikdo z dědiců první třídy, nebo když žádný z dědiců první třídy dědictví nenabyl. Druhá třída umožňovala dědit i agnátům, kteří nespádali do kategorie v první dědické třídě *sui heredes*. Do druhé skupiny patřili například zůstavitelovi sourozenci či bratrance nebo sestřenice.

4.4 Třetí dědická třída

Do třetí dědické třídy, tedy *unde proximi cognati*, spadali všichni pokrevní příbuzní. Pokud došlo k situaci, že nedědil nikdo z první ani druhé třídy, přišla na řadu třetí třída. Ve třetí skupině dědil zůstavitelův rod, tedy příbuzní, kteří měli

---

²¹ SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského: právo majetkové. Praha: nákladem vlastním, 1935, s. 298.

všichni společného jednoho předka. Docházelo k situacím, kdy byl předek mnohdy pouze mýtická postava, se kterou se zůstavitel neseťkal, šlo pouze o to, aby mohli dědit i ostatní agnátští příbuzní. Zůstavitelovi pokrevní příbuzní byli povoláváni až do 6. stupně příbuzenství, výjimečně až do 7. stupně, ale to jen v případě, kdy se jejich vztah podobal vztahu bratrance a sestřenice.

V případě smrti ženy dědili pouze agnátští příbuzní, gens neboli rodově příbuzní. Zůstavitelka neměla žádné osoby, nad kterými by mohla vykonávat moc rodinnou.²²

4.5 Čtvrtá dědická třída

Čtvrtá dědická třída, *unde vir et uxor*, byla poslední možná dědická třída. Dědil zde pozůstalý manžel či manželka, pouze pokud žili až do smrti v řádném manželském svazku, tedy manželství *matrimonium iustum*. Manželka *in manu* byla v této třídě tedy povolávána už potřetí. V případě, že nastala situace, kdy zemřel *pater familias intestatus* a nebyli žádní dědicové, kteří by mohli nabýt dědictví podle výše uvedených podmínek, tak se jeho majetek stal *res nullius* – tedy věci ničí a stal se předmětem volné okupace.²³

V roce 518 n. l. byla provedena novela, vydána císařem Justiniánem, která za zákonné dědice stanovila pouze kognátské příbuzné, a dědictví jim bylo nabízené podle stupně pokrevního příbuzenství. Dědické třídy byly i po této novele 4, v první byli potomci neboli zůstavitelovi descendentí. Do druhé dědické třídy patřili zůstavitelovi ascendentí, tedy jeho plnorodí sourozenci a jejich děti. Ve třetí dědické třídě byli zůstavitelovi polorodí sourozenci, tedy ti sourozenci, se kterými měl zůstavitel pouze jednoho společného rodiče. V poslední skupině, tedy čtvrté dědické skupině, byli všichni ostatní pokrevní příbuzní zůstavitele.

---

²² VANČURA, Josef. Úvod do studia soukromého práva římského. Praha: nákl. vlast., 1923, s. 52.

²³ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 266–271.

5. Právní postavení dědiců

Aby mohla být osoba platně jmenována dědicem, musela mít pasivní testamentární způsobilost (dědická způsobilost). Tuto způsobilost musela osoba mít již v okamžiku, kdy byl *testament* sepsán, v případě zákonné posloupnosti od okamžiku delace, v obou případech pak až do nabytí dědictví.²⁴ Dědicem mohl být římský občan, žijící alespoň jako *nasciturus*. Nejprve nemohly dědit ženy, to se vývojem římského práva změnilo, aby se posilovala pozice žen ve společnosti.

Platným dědicem mohl být například i otrok, pokud byl uveden v *testamentu* a splňoval všechny zákonné podmínky, jako například byl-li *cum libertate* nebo byl-li jeho pán způsobilý. V takovém případě nabýval způsobilost jen se souhlasem pána (*iussum*-příkaz).

Dědictví nemohli nabýt všichni. Dědicem se nemohly stát například prostitutky nebo herečky. Rovněž nemohli nabýt dědictví ti, co k tomu nebyli způsobilí. *Latini uniani* mohli nabýt dědictví pouze v případě, že do 100 dní od delace nezískali římské občanství.

Za určitých okolností mohlo dojít i k nehodnosti dědice, kdy mu bylo dědictví po jeho nabytí odňato. Mohlo tak být učiněno například pro nevhodnost chování vůči zůstaviteli nebo jeho poslední vůli.

5.1 Ležící pozůstalost

Ležící pozůstalost představuje majetkový soubor movitých i nemovitých věcí, v čase mezi zůstavitelovou smrtí a nabytím majetku dědicem či dědici.²⁵ Ležící pozůstalost mohla měnit svůj objem, mohla se například rozšířit o plody nebo rozmnožit o mláďata či děti. Praetorská praxe a římská právní věda původně vycházely z toho, že ležící pozůstalost je samostatnou jednotkou, která má vlastní a specifickou míru právní subjektivity nezávislou na dědici. Nejprve se na ležící pozůstalost hledělo jako na věc ničí, mohl se jí tedy kdokoli zmocnit, ale musel pak ustoupit oprávněnému dědici. V dalším stádiu vývoje ale zvítězilo pojetí této věci jako samostatné právnické osoby.

---

²⁴ ČERNOCH, Radek. *Postavení dědice v římském právu* [online]. Brno, 2011 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/p4wmk/Postaveni_dedice_v_rimskem_pravu.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák jr., PhD.

²⁵ ČERNOCH, Radek. *Postavení dědice v římském právu* [online]. Brno, 2011 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/p4wmk/Postaveni_dedice_v_rimskem_pravu.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák jr., PhD.

5.2 Testament

Závěť neboli *testament* byl v římském dědickém právu nejdůležitějším jednostranným právním úkonem v případě smrti. Účinky závěti nastávaly až v okamžiku smrti zůstavitele. Dědická posloupnost se řídila *testamentem* před zákonnou dědickou posloupností. Římské právo si velice vážilo svobodné vůle občana a jejího projevu. Pořízení *testamentu* se považovalo téměř za samozřejmost či povinnost římského občana.²⁶ Římské právo kladlo na projevení poslední vůle zůstavitele opravdu velký důraz. O tom svědčí i fakt, že zůstavitel mohl do okamžiku své smrti *testament* měnit a platil tedy vždy poslední pořízení. Došlo-li v období římského práva k falšování *testamentu* nebo k přečtení *testamentu* před smrtí zůstavitele, jednalo se o veřejnoprávní zločin.

Podstatou *testamentu* bylo ustanovení zůstavitelových dědiců. Jedná se o již výše zmiňovaný jednostranný právní úkon, kterým zůstavitel vyjádřil svou poslední vůli. Díky *testamentu* měl zůstavitel možnost ustanovit dědicem i osobu, která by nepřicházela v intestátní posloupnosti v úvahu. Zůstavitel si mohl také zvolit jen některého ze svých intestátních dědiců. *Testament* nemusel ustanovovat pouze dědice, ale mohl obsahovat i další prosby, přání nebo podmínky. *Testament* byl platný tehdy, když ustanovení dědice bylo platné.²⁷ Pořízení závěti mělo různé formy a nemohlo být přerušeno jiným právním jednáním. Závěť nemůžeme vždy považovat jako projev štědrosti zůstavitele vůči dědici. Jak již bylo zmíněno, dědila se nejen aktiva, ale i pasiva. Zejména tedy v případech, kdy bylo dědictví předlužené, chápeme ho spíše jako určité břemeno dědice.²⁸

Testament je vždy spojen s požadavkem přesně stanovené formy, v jaké musel být uzavřen, a ve které byla projevena vůle zůstavitele. Projev vůle musel obsahovat koho zůstavitel ustanovil dědicem, a co má dědit. Ustanovení dědice patří mezi *essentialia negotii*²⁹ *testamentu*. Pokud tato skutečnost nebyla v *testamentu* uvedena, nebylo možné předmětnou listinu za *testament* považovat.³⁰ Dědice šlo v závěti ustanovit a označit i jinou formou než jeho jménem. Dědic mohl být identifikován i jinými, ale přesto jednoznačnými a určitými znaky, k dostatečné

---

²⁶ SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského. 2. nezm. vyd. Praha: Nákladem spolku čsl. právníků "Všehrd", 1946, s. 264.

²⁷ HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl III. 5. vyd. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1922, s. 512.

²⁸ REBRO, Karol, BLAHO, Peter. Římské právo. 3., dopl. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2003.

²⁹ Podstatné náležitosti právních úkonů. V tomto případě podstatné náležitosti testamentu

³⁰ CVETLER, Jiří. Právo římské. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1969. 119 s. 56.

identifikaci dané osoby. Zůstavitel měl možnost v *testamentu* určit i počet svých dědiců, mohl tedy ustanovit pouze jednoho či více dědiců. V *testamentu* mohl zůstavitel uvést podíly určitých dědiců, či nechat bez určení podílů. Nestanovil-li zůstavitel dědicům konkrétní podíly, byli dědicové povoláni ke stejně velkým podílům. Dědic musel být ustanoven hned na začátku *testamentu*, jelikož vše, co bylo uvedené před tímto ustanovením, bylo považováno za neplatné.³¹

5.3 Typy římského testamentu

Testament mohl mít několik typů a forem, jakými mohl být uzavřený. Dělení *testamentu* se s dobou vyvíjelo. Dle formy závěti dělíme *testament* na tyto druhy.

Veřejný testament (*testamentum calatis comitibus* nebo *in procinctu* – před lidovým shromážděním)

Jednou z nejstarších doložených forem pořízení pro případ smrti je *testament* před lidovým shromážděním. Tyto shromáždění svolával a řídil pontifik a lidé na nich měli možnost uzavřít *testamentum calatis comitis*. *Testamentum in procinctu* mohl uzavřít voják před bitvou. Jednalo se o ústní formu, před nastoupeným a seřazeným vojskem.³²

Soukromý testament (*per aes et libram*)

Další dochovanou formou *testamentu* je *testament* mancipační. Jeho vznik datujeme zhruba po zákonu XII desek. Původně převáděl zůstavitel mancipací svůj majetek na *familiae emptor* tedy důvěrníka a připojil k tomu ústní prohlášení.³³ Tento testament se postupem času vyvíjel a docházelo zde k různým proměnám.

Testamentum praetorium

Praetorský *testament* uděloval praetor na základě zápisu na listině či voskových tabulkách. Praetor prohlásil v ediktu, že udělí *bonorum possessionem secundum tabulas* z poslední vůle zůstavitele, o které je pořízena listina, zapečetilo svými pečeti sedm svědků. Pokud se objevil civilní dědic, měl přednost před

³¹ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 266–271.

³² HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl III. 5. vyd. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1922, s. 532.

³³ HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl III. 5. vyd. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1922, s. 532.

dědicem, uvedeným v tomto typu *testamentu*, a tak byla tato forma pořízení *testamentu* neúčinná. Toto se změnilo až s reskriptem císaře Antonia Pia, který stanovil, že komu byla udělena držba *bonorum possessio*, je chráněn *exceptio doli* naproti dědické žalobě zákonného civilního dědice.³⁴

Rozdělení testamentu v období Justiniánského práva

Řádný testament

Tento druh *testamentu* lze dělit na veřejný a soukromý, který justiniánská úprava dělila ještě na ústní či písemný. U ústní formy pořízení *testamentu* musel zůstavitel projevit a vyslovit svou vůli v přítomnosti určitého počtu svědků (sedmi). Byl-li při pořizování ústního *testamentu* pořízený písemný záznam, sloužil pouze jako důkazní prostředek a nebylo možné ho považovat za *testament*. Písemný *testament* mohl mít formu holografii a alografii. Jak již bylo zmíněno výše, holografii forma je sepsána vlastní rukou zůstavitele, v tomto případě zde nebyla vyžadována povinnost zůstavitele připojit vlastnoruční podpis. Při pořizování alografii formy tohoto *testamentu*, nadiktoval zůstavitel znění *testamentu* osobě způsobilé k tomuto úkonu. U alografii formy byl ovšem vyžadován podpis zůstavitele. Neuměl-li zůstavitel psát, mohla za něj *testament* podepsat i další osoba k tomu určená a způsobilá.³⁵ Muselo to však být za přítomnosti zůstavitele a sedmi svědků, kteří měli vlastní testamentární způsobilost.

Testamentum parentum inter liberos

Touto formou *testamentu* stanovil testátor majetek ve prospěch svých descendentů. Jednodušeji řečeno, byl to *testament* uzavíraný rodiči ve prospěch svých dětí. Zde byla potřeba, aby byl *testament* sepsán vlastní rukou zůstavitele, aby zde byla jména descendentů a podíly, kterými jsou ustanoveni za dědice vše muselo být napsáno slovy nikoli číslicemi. Nebylo zde potřeba jiných formalit, jako například přibírání svědků.³⁶

---

³⁴ HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl III. 5. vyd. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1922, s. 534.

³⁵ HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8, s. 102-103.

³⁶ HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl III. 5. vyd. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1922, s. 536.

Veřejný testament nemohl být uzavřen pouze před svědky, ale vyžadoval součinnost státního orgánu a musel být provedený úředním činitelem.³⁷ *Testament* mohl být uzavřený buď prohlášením testátora své poslední vůle před soudem nebo před municipálním senátem. Druhou variantou bylo odevzdání *testamentu* císaři. K této formě musela být připojena písemná prosba či žádost o uchování *testamentu*.³⁸

Mimořádný testament byla forma závěti, kde se formální náležitosti odlišovaly od běžných náležitostí testamentů, mohlo se zde vyžadovat větší množství náležitostí, či naopak zde byly některé formalities odpuštěny.³⁹ V případě testamentu zpřísněného mohlo jít např. o *testamentum muti*, *testamentum surdi* a vyžadoval se zde větší počet svědků.⁴⁰ Mezi privilegované neboli ulehčené *testamenty* patřily např. *testamentum militis*, *testamentum tempore petis conditum*⁴¹ nebo *testamentum ruri conditum*.⁴²

Testamentum ruri conditum tedy *testament* pořízený na venkově či vesnici. Venkov nebyl tako hustě osídlen a bylo obtížné najít způsobilé svědky k pořízení *testamentu*, proto zde stačila přítomnost pouze pěti svědků místo sedmi. V případě písemné formy tohoto typu *testamentu*, mohl za svědka podepsat *testament* spolusvědék, ovšem obsah *testamentu* musel svědek znát a po zůstavitelově smrti ho musel stvrdit.⁴³

---

³⁷ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 233.

³⁸ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Díl III. 5. vyd. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1922, s. 536.

³⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 230.

⁴⁰ *Testamentum muti* (závěť němého), *testamentum surdi* (závěť hluchého) cit. HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2., s. 104.

⁴¹ *Testament* pořízený v době moru, u kterého nebyla nutná přítomnost všech svědků

⁴² *Testamentum militis* (závěť vojáka), *testamentum ruri conditum* (závěť pořízená na vesnici). Cit. HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8, s. 104.

⁴³ HOMOLKOVÁ, Kristýna. *Dispozice mortis causa v římském právu v komparaci s občanským zákoníkem*. Plzeň, 2022. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Doc. JUDr. Miroslav Černý, PhD., JU.D.

Vojenský testament (*testamentum militis*)

Tento druh *testamentu* byl jednou z privilegovaných forem testamentů. Formální náležitosti tohoto druhu *testamentu* se odlišují od náležitostí běžných. Tato privilegovaná forma plyne hned z několika specifických okolností a důvodů týkajících se života vojáků. Jednak vychází ze skutečnosti, že vojáci čelili smrti prakticky denně a nikdy nevěděli, kdy nastane jejich případná smrt. Uspořádat své majetkové poměry pro případ smrti tak potřebovali rychle, a s co nejmenšími nároky na formu závěti. Aby byl vojenský *testament* platný, stačilo zůstaviteli pouze projevit vůli a určit někoho dědicem, a to v jakékoli formě. Mohl svou poslední vůli nadiktovat písaři, či krví napsal jméno dědice na čepel svého meče. Musel být však vždy zachován požadavek na vážnou vůli zůstavitele při pořízení *testamentu*, aby se předešlo jeho falšování. Vojenský *testament* mohl mít také ústní formu, které tak museli být přítomni alespoň dva svědci, tedy osoby, které projevenou vůli zaslechli. Dalším specifikem vojenského *testamentu* (a zároveň odlišností od *testamentu* řádného) byla skutečnost, že nemusel obsahovat tzv. dědickou instituci. Jedná se o prohlášení v rozkazovací formě, kterým zůstavitel určoval dědice. V ostatních druzích *testamentu* muselo toto ustanovení zaznít pod sankcí jeho neplatnosti. Dokonce bylo i upuštěno od požadavku prohlášení latinsky, voják tedy mohl dědice určit i v jazyce řeckém, teoreticky i jiným jazykem.

Zásadní rozdíl oproti řádnému *testamentu* byl také v tom, že mohly dědit z *testamentu* vojenského i osoby odlišné od Římanů. Tedy osoby ve vyhnanství i osoby v otroctví z trestu, ovšem pouze za předpokladu, že v době dědění již nebyly otroky. Voják také mohl pořídit závěť pouze o části dědictví a zbytek majetku se pak rozdělil dle posloupnosti testamentární a intestátní. Mohl také na rozdíl od řádného *testamentu* určit lhůtu či rozvazovací podmínku.

Na rozdíl od řádného *testamentu* bylo možné zrušit *testamentum militis* pouhým odvoláním zůstavitele, přičemž jinak platil ještě rok po čestném propuštění vojáka z armády. Byl-li však voják propuštěn nečestně (*ignominiosa missio*), pozbýval platnosti ihned.⁴⁴

Testamentární způsobilost

Aktivní testamentární způsobilost neboli *Testamenti factio aktiva*, tedy způsobilost být účastníkem v římském testamentu jako zůstavitel, svědek,

---

⁴⁴ SALÁK, JR., Pavel. TESTAMENTUM MILITIS JAKO INSPIRAČNÍ ZDROJ MODERNÍHO DĚDICKÉHO PRÁVA. Masarykova univerzita, 2016.

poručník, ustanovený dědic nebo odkazovník. Tato způsobilost přísluší zpravidla římským občanům a *Latini*. *Peregrini* tuto způsobilost neměli.⁴⁵ Římští občané, kteří jsou *Intestabiles*, tuto způsobilost také neměli.

Pasivní testamentární způsobilost (*testamenti factio passiva*), je způsobilost být dědicem a být povolán k pozůstalosti ze závěti. Tato způsobilost se vyžadovala ve třech okamžicích, a to v okamžiku sepsání závěti, v okamžiku smrti zůstavitele a v okamžiku přijetí dědictví.⁴⁶ Ne pouze pro zůstavitele, ale i pro osoby svědčící, platila testamentární způsobilost. Vyhovět jí museli také dědici, odkazovníci, poručníci či případní vážní kupci rodinného jmění (*familiae emptor*). Ze závěti mohli majetek nabýt i osoby, které jinak neměli způsobilost k právnímu jednání. Otroci měli také testamentární způsobilost, která ale byla vázána podmínkou, že šlo o vlastního otroka zůstavitele a zůstavitel ho zároveň propustil na svobodu.⁴⁷ V případě, že šlo o jiného otroka než o otroka vlastního a náležel tedy někomu jinému, musel mít pasivní testamentární způsobilost i jeho pán.⁴⁸ Nebylo tedy možné obejít případný nedostatek pasivní způsobilosti u osoby svobodné skrze ustanovení jejího otroka dědicem.⁴⁹

Conditio, modus, dies

Testament mohl mít i vedlejší ustanovení, jako je podmínka neboli *conditio*, doložení času (stanovení doby) neboli *dies* a příkaz neboli *modus*. Podmínky se odvíjí od nejisté budoucí události a mohou mít dva druhy. Prvním druhem je podmínka suspenzivní, jejíž účinky nastanou v okamžiku, kdy dojde k jejímu splnění. Druhá podmínka je resolutivní, zde účinky nastávají ihned, ale v případě splnění podmínky dojde k jejich zrušení.

Modus umožňoval po dědicovi požadovat konkrétní právní jednání. Byl-li k ustanovení přičiněn *modus* mohl být dědic ke splnění donucen ostatními

---

⁴⁵ HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl III. 5. vyd. Praha: Nakladatelství J. Otto, 1922, s. 512.

⁴⁶ BARTOŠEK, M. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994, s. 168.

⁴⁷ Tzv. *libertas directa* – propuštění otroka přímo majitelem moci. Rozlišovala se ještě i *libertas fideicommissaria*, propuštění skrze fideikomis, tedy nepřímou. BARTOŠEK, M. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994.

⁴⁸ MRÁZKOVÁ, Lucie. *Testamenti factio v římském právu* [online]. Brno, 2017 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/k275b/Testamenti_factio_v_rimskem_pravu_-_DP.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

⁴⁹ LONGCHAMPS DE BÉRIER, F. *Law of Succession. Roman Legal Framework and Comparative Law Perspective*. Varšava: Wolters Kluwer, 2011.

spoludědici nebo příslušným úřadem. Nesplnil-li dědic podmínku, ztrácel právo na svůj dědický podíl a ten připadal ostatním spoludědicům.

Stanovení doby neboli doložení času bylo velmi podobné jako ustanovení podmínky. Na rozdíl od podmínky ale ustanovovalo, zda nastanou právní účinky jednání až po určité době, nebo zda po určité době dojde k jejich zániku.

Formy přijetí dědictví

Delatio – delace neboli povolání k pozůstalosti. Důvody k povolání můžeme nazývat také delační důvody viz. (kapitola před, za, nevím). K pozůstalosti můžou být povolání buď dědicové na základě posloupnost ze zákona, tedy intestátní dědické posloupnost (*vocatio ab intestato*), posloupnosti ze závěti – testamentární posloupnosti (*vocatio ex testamento*) nebo posloupnost proti závěti (*vocatio contra testamentum/tabulas*). Povolání k pozůstalosti se uskutečňovalo od dvou možných okamžiků viz. dále. Těmito okamžiky nabývali dědictví *ipso iure*⁵⁰ pozůstalosti *heredes sui et necessarii*⁵¹ a *heredes necessarii*.⁵² Pozůstalost byla v zásadě nepřevoditelná. Byly zde možné výjimky. Jednou z možných výjimek byla například v poklasickém právu, když pozůstalost měla připadnout nedospělému synovi, avšak jeho otec zemřel dříve, než ji přijal.⁵³

Aditio – adice tedy přijetí dědictví, platilo pro dědice, kteří byli dobrovolní, mohli si tedy vybrat, zda pozůstalost přijmou či nikoli.⁵⁴ Přijetím dědictví došlo ke konfuzi, kdy splynul majetek odkázaný dědicovi v pozůstalosti s jeho majetkem.

---

⁵⁰ *Ipso iure* – silou zákona cit. KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1, s. 245.

⁵¹ *Heredes sui et necessarii* agnáti, kteří v okamžiku smrti zůstavitele bezprostředně podléhali jeho moci. Cit. HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8, s. 104.

⁵² *Heredes necessarii* agnáti nepřímo podřízení zůstaviteli. Cit. HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8, s. 104.

⁵³ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 225.

⁵⁴ Ius wiki: Pozůstalost - nabytí. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/rimsko-pravo/pfuk/riman/zkouska/skupina-ii/otazka-87>.

5.4 Formální přijetí dědictví

Cretio, tedy formální přijetí dědictví, využívali intestátní i testamentární dědici. Jednalo se o obřadné prohlášení testamentárního dědice před svědky, že přijímá odkázané dědictví. Probíhalo to tradičně pronesením určité slavnostní formule, spočívalo v otázce *agnitio* praetorovi, zda udělí *bonorum possessio*.⁵⁵ Tento způsob přijetí dědictví se vyžadoval zejména v případě, kdy zůstavitel ustanovil podmínku pro dědice, kterou dědic musel před přijetím pozůstalosti splnit.⁵⁶ Pokud dědic ustanovenou podmínku nesplnil do uplynutí dané lhůty, byl z dědictví vyloučen, přesto že se jinak jako dědic choval a dědictví přecházelo na substituta. Pro tento úkon byla obvykle stanovena lhůta, která se uváděla v závěti. Pro dědice bývala obvykle 100 dnů a pro substituta⁵⁷ 60 dnů. Pokud požadavek formálního přijetí dědictví nebyl časově omezen a dědic úkon nevykonal, ale jako dědic jednal, tak substitut nastoupil do poloviny pozůstalosti.⁵⁸ Toto změnil až Marcus Aurelius, který stanovil, že pouhé chování jako dědic je postaveno na úroveň formálního přijetí, a nepřipouštěl vpuštění substituta do pozůstalosti.⁵⁹

Lhůtu pro přijetí pozůstalosti jsme mohli počítat od dvou různých událostí. První možnost je ode dne smrti zůstavitele (*cretio continua*). Druhá možnost byla ode dne, kdy se testamentární dědic dozvěděl o možnosti přijetí pozůstalosti po zůstaviteli.⁶⁰

5.5 Gestio pro herede

Gestio pro herede je neformální způsob nabytí dědictví, jedná se o konkludentní jednání, tedy mlčky učiněné, spočívající ve faktickém jednání dědice. Dědic mohl

---

⁵⁵ Držba pozůstalostních věcí povolovaná přetorem cit. HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8, s. 100, 102, 103.

⁵⁶ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 235, 251.

⁵⁷ *Substitutio* dědické náhradnictví cit. SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 235.

⁵⁸ BENEŠ, Ladislav Tracy. *Dispozice mortis causa v římském právu* [online]. Brno, 2015 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/c2eqj/Diplomova_prace. Diplomová Práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Renata Veselá PhD.

⁵⁹ GAIUS 2. 174-177. KINCL. Op.

⁶⁰ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 235.

touto formou nabýt dědictví i výslovným neformálním prohlášením nebo také tím, že se jako dědic začal chovat. Šlo zde zejména o úkony, které byly spojené se správou pozůstalosti.⁶¹ Pro přijetí dědictví musel být voluntární dědic právně způsobilý.

---

⁶¹ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 251.

6. Důsledky přijetí dědictví

Jak už bylo výše zmíněno, tak dědictví nemusí být pouze majetek tedy aktiva, ale i jmění, které zahrnuje i pasiva, tedy možné dluhy. Dědic odpovídal s ohledem na splnutí majetku za závazky zůstavitele bez omezení, což vedlo v mnohých případech k odmítnutí přijetí předlužené pozůstalosti. Dědicové dříve nebyli chráněni proti *hereditas damnosa*⁶² jinak než odmítnutím dědictví, podstatně rozšířené *beneficium abstinendi*⁶³. Za císaře Gordiana bylo stanoveno, že vojáci odpovídali za pozůstalostní dluhy do výše hodnoty pozůstalosti.⁶⁴ Předpokládalo se, že římský občan je na tolik obezřetný, že přijetím dědictví neomezí jeho solventnost. V nejstarším právu tento postoj byl projevem v některých případech až nemístné neochoty bránit jedince před negativními důsledky jeho vlastního jednání.⁶⁵ V případě spoludědiců odpovídali spoludědici za pozůstalostní dluhy, podle výše spoludědických podílů. V případě přijetí dědictví, musí dědic hradit pozůstalostní dluhy v pořadí, jak mu jsou předkládány, v případě neuhrazení některého z dluhů, mohou neuspokojení věřitelé dědice žalovat na poměrné vyrovnání.⁶⁶

*Beneficium separationis*⁶⁷ bylo pro pozůstalostní věřitele velkým nebezpečím, protože zadlužený dědic měl časté tendence uhradit dluhy z právě nabytého dědictví. Tomuto nebezpečí čelí *beneficium separationis*, který uděloval *praetor*⁶⁸ na žádost pozůstalostních věřitelů, za Iustiniana to bylo možné pouze pokud byla žádost podána do pěti let. Požádat o něj šlo pouze tehdy, pokud nedošlo

---

⁶² Předlužená pozůstalost přeloženo a cit.

<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199891573.001.0001/acref-9780199891573-e-1751>.

⁶³ Právo zdržet se dědictví <http://www.ius-wiki.eu/rimske-pravo/slovnicek/beneficium-abstinendi>

⁶⁴ KINCL, Jaromír - URFUS, Valentin - SKŘEJPEK, Michal. *Op. cit.* s. 299.

⁶⁵ ČERNOCH, Radek. *Postavení dědice v římském právu* [online]. Brno, 2011 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/p4wmk/Postaveni_dedice_v_rimskem_pravu.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák jr., PhD.

⁶⁶ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 222.

⁶⁷ Výsada dědice oddělit od pozůstalosti svůj majetek. Oddělení majetku dlužníka od jeho původního majetku, který se stal dědicem od pozůstalosti, aby zde byly chráněny zájmy pozůstalostních věřitelů cit. Ius wiki: Pozůstalost – nabytí. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/rimske-pravo/pfuk/riman/zkouska/skupina-ii/otazka-87>.

⁶⁸ Úředník s výkonnou mocí. Cit. SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 27.

k novaci závazků ujednáním mezi dědicem a zůstavitelovými věřiteli.⁶⁹ Výsledkem bylo uspokojení pozůstalostních věřitelů, kdy po uspokojení věřitelů mohli o totéž žádat i odkazovníci.⁷⁰ Separace však znemožňovala vymáhání a uspokojení dluhů na dědici v případě, že se ukázalo, že pozůstalost dluhy nepokrývá. Naproti tomu Papinianus zastával stanovisko, podle něj bylo možné vymáhat dluhy i na dědici, ale až po uspokojení dědicových věřitelů. Za Justiniána bylo pro případ nevýhodné separace pozůstalostních věřitelů udělení *in integrum restitutioni*,⁷¹ pokud o to bylo požádáno v důsledku omluvitelného omylu.⁷²

Povaha dědictví v období Říma nebyla primárně majetková, jako na to nahlížíme dnes. Přijetí dědictví se dříve do značné míry považovalo jako otázka cti, respektive zachování dobrého jména zůstavitele a jeho rodiny.⁷³ Na ochranu dědice proti předlužené pozůstalosti bylo možné dosáhnout jen v součinnosti s pozůstalostními věřiteli, kteří dědici buď částečně prominuli pozůstalostní dluh, nebo použili mandátní smlouvu, kdy věřitelé neboli mandanti přikazují přijetí dědictví, pak odpovídají za škodu vzniklou dědici tedy mandatáři. Oba zmíněné způsoby vedou k faktické odpovědnosti dědice jen do výše pozůstalostních aktiv.⁷⁴ Jen otroku, který byl závětí propuštěn, byla později dána přímá ochrana, bylo mu tedy uděleno *beneficium separationis*⁷⁵ pro majetek nabytý za svobodna, který nenabyl z pozůstalosti.⁷⁶

---

⁶⁹ ČERNOCH, Radek. *Postavení dědice v římském právu* [online]. Brno, 2011 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/p4wmk/Postaveni_dedice_v_rimskem_pravu.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák jr., Ph.D.

⁷⁰ KINCL, Jaromír - URFUS, Valentin - SKŘEJPEK, Michal. *Op. cit.* s. 298.

⁷¹ *In integrum restitutioni* – uvedení v předchozí stav cit. , prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, CSc. *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/restitutio-ad-in-integrum>.

⁷² SOMMER, Otakar. *Op. cit.* s. 281.

⁷³ ČERNOCH, Radek. *Postavení dědice v římském právu* [online]. Brno, 2011 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/p4wmk/Postaveni_dedice_v_rimskem_pravu.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák jr., Ph.D.

⁷⁴ KINCL, Jaromír - URFUS, Valentin - SKŘEJPEK, Michal. *Op. cit.* s. 299.

⁷⁵ Výsada dědice oddělit od pozůstalosti svůj majetek. Oddělení majetku dlužníka od jeho původního majetku, který se stal dědicem od pozůstalosti, aby zde byly chráněny zájmy pozůstalostních věřitelů cit. Ius wiki: Pozůstalost – nabytí. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/rimske-pravo/pfuk/riman/zkouska/skupina-ii/otazka-87>.

⁷⁶ GaiInst.2, s. 155.

*Beneficium inventarii*⁷⁷ zavedl císař Justinian roku 531 n. l. podmínkou bylo pořízení soupisu pozůstalosti neprodleně bez deliberační lhůty.⁷⁸ Soupis musel být pořízený od 30 dnů ode dne, kdy se dědic o delaci dozvěděl, musel být dokončen do dalších 60 dnů, v celkové lhůtě tedy 90 dnů. Lhůta mohla být až 1 rok v případě, že dědic žil daleko od majetku zůstavitele. Tento celý proces musel proběhnout za přítomnosti veřejného písaře neboli notáře (*tabularius*), věřitelů, dědiců a dalších obdařených z odkazu.⁷⁹ V případě nepřítomnosti jedněch či druhých, postačovali tři svědci. Pokud celý inventář byl úspěšně a včas dokončen, odpovídal jen do výše pozůstalostních aktiv, která byla snížena o vlastní pohledávky včetně nákladů spojených s pohřbem zůstavitele.⁸⁰ V případě, že *beneficium inventarii* nebylo využito či uplatněno, nemohlo dojít k uplatnění *quarta falcidia*.⁸¹

---

⁷⁷ Dědic za splnění určitých podmínek odpovídal za pozůstalostní dluhy jen do výše aktiv. Cit. SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 223.

⁷⁸ ČERNOCH, Radek. *Postavení dědice v římském právu* [online]. Brno, 2011 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/p4wmk/Postaveni_dedice_v_rimskem_pravu.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák jr., Ph.D.

⁷⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1, s. 223.

⁸⁰ ČERNOCH, Radek. *Postavení dědice v římském právu* [online]. Brno, 2011 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/p4wmk/Postaveni_dedice_v_rimskem_pravu.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák jr., Ph.D.

⁸¹ Dědicům musela zůstat z odkazu ze závěti alespoň ¼ aktiv pozůstalosti. Cit. SOMMER, Otakar. *Op. cit.* s. 332.

7. Aktuálně platné dědické právo

V současnosti je dědické právo stanovené v zákoně 89/2012 Sb. Občanský zákoník, Hlava III. Dědické právo charakterizuje §1475 odst. 1 „*Dědické právo je právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní*“.⁸² Dnešní dědické právo spočívá v zásadě zachování hodnot. V případě smrti zůstavitele nedojde k zániku jeho hmotných i nehmotných statků, ale přechází na osoby, ke kterým měl zůstavitel blízký vztah. Toto má za úkol posílit rodinnou mezigenerační solidaritu, která při zákonné dědické posloupnosti zjednává osobám blízkým zůstaviteli nebo osobám spřízněným se zůstavitele právo na pozůstalost (zde se uplatňuje princip familiarizace). Předpokládá se totiž, že osoby blízké zůstaviteli se mohli nějakým způsobem podílet na vytváření, rozvíjení, či uchování majetku zůstavitele. Dědické právo objektivní plní v dnešní době i funkci sociální a upravuje právo některých osob na zaopatření.⁸³

---

⁸² § 92 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸³ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 38.

8. Závěť

Závěť je jednostranný právní úkon a odvolatelný projev vůle zůstavitele. Zůstavitel závěťí osobně zůstavuje podíl na pozůstalost nebo odkaz. V závěti může zůstavitel určit, komu, a co chce zůstavit. Závěť pořízená chronologicky později nahrazuje závěť, která byla pořízena dříve. Není-li zřejmé, kdy byla závěť pořízena a zůstavitel pořídil více závěťí, které si odporují, je závěť neplatná.⁸⁴ Zůstavitel má možnost závěť kdykoli zrušit či odvolat, viz. dále. Závěť nemá pevně danou formu, jak musí vypadat. V závěti musí být projevena vážná vůle zůstavitele. Závěť může vypadat a být sepsána téměř na čemkoli, může být například vytetovaná, napsaná perem či propiskou na nějakém papíře, nebo může být vytištěná. V každém případě, pro platnost závěti je nutné, aby byla po smrti zůstavitele závěť dohledatelná. V závěti je však povinné obsáhnout několik náležitostí. Zůstavitel by měl v ideálním případě uvést své celé jméno, s datem narození a trvalým bydlištěm. Dále musí v závěti označit dědice, které musí jasně specifikovat. Je-li dědicem fyzická osoba, musí být určena přesně a nezaměnitelně. Kromě jména dědice je tedy optimální uvést datum narození, rodné číslo, bydliště zůstavitele nebo příbuzenský vztah. Pokud v závěti zůstavitel uvádí více dědiců, je nutné určit jednotlivé části dědictví, které jednotlivým dědicům po smrti zůstavitele připadnou. Stanoví-li zůstavitel za dědice právnickou osobu, musí ji též jasně a nezaměnitelně označit uvedením názvu, sídla a identifikačního čísla.

8.1 Typy závěti

Formy závěti jsou uvedeny v NOZ od § 1532. Závěť může mít v dnešní době více forem. Rozlišujeme závěť soukromou listinou, kterou dělíme na holografní,⁸⁵ alografní,⁸⁶ dále závěť ve formě notářského zápisu a závěť

---

⁸⁴ § 1494 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ Holografní, soukromá závěť upravená §1533 OZ cit. PRO NOTÁŘSKOU KOMORU PRAGUEBEST, Notářská komora. *Když si chcete sepsat závěť sami* [online]. Praha, 2017, 30. 6. 2017 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/vasi-notari/detail/239_400-kdyz-si-chcete-sepsat-zavet-sami.

⁸⁶ Závěť, která byla zůstavitelem sepsána jinak než vlastnoručně cit. DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 77.

s úlevami.⁸⁷ Závěť s úlevami je určena zejména pro lidi, kteří z nějakého důvodu nemohou sepsat závěť klasickou.⁸⁸

Závěť pořízená soukromou listinou

Tato forma závěti umožňuje pořídit závěť v písemné formě beze svědků. Zůstavitel napíše celou závěť vlastní rukou a vlastnoručně ji také podepíše.⁸⁹ Tento typ závěti nazýváme holografní. Podle § 1534 OZ, pokud zůstavitel nenapíše závěť vlastnoručně, musí ji pro platnost vlastní rukou podepsat a současně před dvěma přítomnými svědky prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Tuto formu pořízení závěti lze označit za alografní. Obecné formě alografní závěti se věnuje § 1534 OZ „Závěť, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli.“⁹⁰

Speciální formě závěti se věnuje § 1535 OZ „(1) Je-li zůstavitel nevidomý, projeví poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být nahlas přečtena svědkem, který závěť nepsal. Zůstavitel před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

(2) Je-li zůstavitel osobou se smyslovým postižením a nemůže-li číst nebo psát, projeví poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, jejíž obsah musí být tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, který si zůstavitel zvolí, svědkem, který závěť nepsal; všichni svědci musí ovládat způsob dorozumívání, kterým je obsah listiny tlumočen. Zůstavitel zvoleným způsobem dorozumívání před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli.“⁹¹

Nový občanský zákoník zná ale i závěť pořízenou s úlevami neboli privilegovanou závěť. Tato forma je možná uzavřít pouze v mimořádné situaci a za specifických podmínek. Situace, kdy může být privilegovaná závěť uzavřena, jsou taxativně vymezeny v občanském zákoníku, a to v § 1543-1545.

---

⁸⁷ Závěť s úlevami – může být pouze v mimořádných situacích jako je válka, živelná pohroma, najdeme jí upravenou v OZ §1542-§1545. cit. DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 81-83.

⁸⁸ *Vzdělávání úředníků státní správy a samosprávy v oblasti nového soukromého práva a doprovodné legislativy*, reg. č. CZ.1.04/4.1.00/B6.00021 [online]. In: . 2013-2015 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/zavet>.

⁸⁹ § 1533 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁰ § 1534 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹¹ § 1535 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Svědkové pro porřízení závěti

Svědkové závěti jsou upraveni v § 1539 OZ. Musejí se zúčastnit pořizování závěti takovým způsobem, aby mohli potvrdit, že závěť nebyla zfalšována, a že zůstavitel a pořizovatel jsou jedna osoba.⁹² Na listině musí být uveden jejich podpis a musí být přiložena svědecká doložka.⁹³

8.2 Zrušení závěti

Závěť je jednostranným právním jednáním a projevem svobodné vůle dědice. Zůstavitel má proto právo závěť či její část kdykoli libovolně zrušit. V římském právu byl kladený velký důraz na svobodu jedince, a tak jsou podmínky podobné, jako dnes. V dnešním právu je možné závěť zrušit buď jejím odvoláním, či sepsáním nové závěti, vedle které závěť původní nebude schopna obstát.⁹⁴ Forma porřízení závěti nehraje roli, nezáleží na tom, jakou formou byla porřizena dřívější závěť.⁹⁵ Stejně tomu je i s dědickou smlouvou, pokud je později uzavřena dědická smlouva a závěť vedle ní není schopna obstát, tak dědická smlouva ruší dřívější porřizovanou závěť. Závěť je možné odvolat několika způsoby. Závěť může být odvolána výslovně, tento způsob musí být provedený v téměř libovolné formě, ovšem jen v takové, v jaké lze závěť pořřidit. Dalším způsobem odvolání závěti je forma konkludentní, tedy mlčky. Zůstavitel zničí listinu, na které je napsána poslední vůle, pokud má závěť více stejnopisů, musí zůstavitel pro odvolání zničit veškeré stejnopisy.⁹⁶ Poslední formou zrušení závěti je vydání závěti pořřizované formou veřejné listiny, kterou se považuje závěť za odvolanou.⁹⁷

8.3 Dědická smlouva

Dědická smlouva je dvoustranným právním jednáním. Tato smlouva a závazek z ní musí být vždy uzavřán osobním jednáním a formou veřejné listiny. Dědickou smlouvou zůstavitel povolává druhou smluvní stranu, či třetí osobu za

⁹² § 1539 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹³ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 80-81.

⁹⁴ § 1576 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁵ „Například pozdější závěť holografní může zrušit dřívější závěť sepsanou ve formě veřejné listiny a naopak.“ – srov. FIALA, Roman, Ljubomír DRÁPAL, Kamila BEEROVÁ, Petr BÍLEK a Jiří SVOBODA. *Občanský zákoník: komentář*. 1. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-570-1, s. 271–272.

⁹⁶ Zničením může být např. spálení, skartování nebo sněžení. – srov. DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2013-. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 94.

⁹⁷ § 101 zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů a § 1579 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

dědice a druhá strana toto právní jednání přijímá.⁹⁸ Dědickou smlouvu může uzavřít pouze zletilý a plně svéprávný zůstavitel. Pokud je zůstavitel omezen na svéprávnosti, může dědickou smlouvu a závazek z ní uzavřít či změnit pouze se souhlasem svého opatrovníka.⁹⁹ Dědická smlouva nemůže být uzavřena o celé pozůstalosti, čtvrtina musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle.¹⁰⁰

8.4 Kodiciel

Kodicil neboli dovětek, je vedle dědické smlouvy a závěti další možným pořízením pro případ smrti. Stejně jako v římském právu nemůže kodiciel naplnit význam slova *testament*. Dovětkem může zůstavitel zřídit odkaz, avšak nemůže jím povolat dědice. Na problematiku dovětku se zaměřuje § 1498 OZ.

Nepominutelný dědic

Nepominutelnými dědici jsou podle § 1643 OZ děti zůstavitele, nedědí-li děti zůstavitele, pak se stávají nepominutelnými dědici jejich potomci. Jde v podstatě o to, poskytnout zvláštní ochranu určitému okruhu blízkých osob zůstavitele.¹⁰¹ Za nepominutelného dědice považujeme stejně jako v římském právu i *nasciturus*. § 1642 OZ náleží nepominutelnému dědici z pozůstalosti povinný podíl. Výši těchto podílů najdeme upravenou v následujícím paragrafu OZ. § 1643 OZ nám tedy říká, že nepominutelnému nezletilému dědici náleží tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu, zatímco zletilému pouze čtvrtina. Opomene-li pořizovatel závěti zohlednit při zřizování odkazu skupinu nepominutelných dědiců, mají tito dědici právo získat peněžitou kompenzaci za povinný díl. Právo na povinný podíl však nenáleží každému nepominutelnému dědici. Na podíl nemá právo takový dědic, který není způsobilý k dědictví, nebo se zřekl svého dědického práva. Také dědic, jenž byl vyděděn zůstavitelem, nemá na tento podíl právo. Důvody k vydědění jsou taxativně předepsány zákonem, konkrétně v § 1646 OZ.

---

⁹⁸ § 1582 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁹ § 1584 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁰ § 1585 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 73.

Analogii s tímto ustanovením můžeme nalézt už v Zákoně XII desek, kde byli také nepominutelní dědicové. Pokud je chtěl zůstavitel v závěti neuvést a nechtěl, aby po něm dědili, nestačilo je neuvést v závěti, ale musel je vydědit.

Zásada svobodné volby dědice

V soukromém právu se řídíme principem autonomie vůle, který řadíme mezi základní zásady soukromého práva, vycházející z obecněji vyjádřené zásady.¹⁰² Tato zásada je uvedena v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, kde stojí „každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“.¹⁰³ Princip autonomie vůle je v občanském právu důsledně respektován. V dědickém právu nachází odraz v testovací svobodě zůstavitele.¹⁰⁴ Zůstavitel se rozhoduje nejčastěji mezi porízení dědické smlouvy či závěti, může si také svobodně zvolit komu majetek, odkáže a koho si tedy zvolí za svého dědice. Zůstavitel se může také rozhodnout, že dědici povolá náhradníka (§ 1507 OZ), či svěřenského nástupce nebo náhradníka (§ 1512 OZ). Zůstaviteli také náleží právo povolát vykonavatele závěti (§ 1553 OZ), správce pozůstalosti (§ 1556 OZ), zůstavitel může rovněž stanovit podmínku (§ 1561 OZ), doložit čas (§ 1564 OZ), či uložit příkaz (§ 1569 OZ). Testovací svoboda zůstavitele také zahrnuje nařízení odkazu (§ 1594 OZ), vydědění nepominutelného potomka (§ 1646 OZ) a jiné. Pokud zůstavitel sepíše dovětek, tak jím může nařídit odkazovníkovi či dědici nějakou podmínku (§ 1561 OZ), doložit čas (§ 1564 OZ) nebo uložit příkaz (§ 1569 OZ).¹⁰⁵

Dědici musí náležet dědické právo, to je upraveno v Občanském zákoníku. Dědicem oproti římskému právu může být fyzická či právnická osoba.¹⁰⁶ Způsobilost těchto osob dědit je uvedena společně se společnou úpravou jejich

---

¹⁰² HARVALÍKOVÁ, Bc. Nikola. *NEPOMINUTELNÝ DĚDIC A JEHO VYDĚDĚNÍ* [online]. Český Krumlov, 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://is.vsci.cz/th/lwvw4/DP_-_Harvalikova__Nepominutelnny_dedic_a_jeho_vydedeni_.pdf. Diplomová práce. Vysoká škola CEVRO Institut. Vedoucí práce JUDr. Miroslav Sedláček, Ph.D., LL.M.

¹⁰³ Čl. 2 zákona 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů..

¹⁰⁴ Testovací svoboda zůstavitele – zůstavitel si může svobodně zvolit některou z forem porízení pro případ smrti, jako např. závět, dědickou smlouvu nebo dovětek. Cit. DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7.

¹⁰⁵ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 23.

¹⁰⁶ ŠEŠINA, Martin, MUZIKÁŘ, Ladislav, DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 12.

subjektivity k právům a povinnostem v §15 OZ.¹⁰⁷ Obdobně tomu bylo i v římském právu, kdy si zůstavitel mohl dědice určit závětí. Stejně jako dnes, museli být dědicové způsobilí a jednou z hlavních podmínek pro dědění byla smrt zůstavitele. Dalším a jedním ze základních předpokladů pro dědění je existence pozůstalosti.¹⁰⁸ Předpokládá se, že každý člověk aspoň něco vlastní. Samotný pojem pozůstalost vysvětlujeme tak, že ji zůstavil člověk, který zemřel. Od toho odvozujeme pojmy pozůstalost a zůstavitel.¹⁰⁹ Souhrn toho, co se považuje za zůstavitelův majetek, upravuje § 495 OZ hned v první větě. V případě, že je třeba zjistit, co zůstaviteli skutečně náleželo, musíme počítat i s tím, že kromě aktiv to mohou být i pasiva, a proto je třeba počítat i se zůstavitelovými dluhy.¹¹⁰ Pozůstalost je negativně vymezená ve 2. odstavci §1475 OZ.¹¹¹ Dnes stejně jako v období římského práva nedědíme pouze aktiva, ale i pasiva. Po smrti zůstavitele měli věřitelé čas se přihlásit k zůstavitelovým dluhům, v současnosti je tato doba souběžná s dědickým řízením, na závěr, kterého se udělá soupis dědictví.

Aby byl dědic způsobilý dědit, musí mu náležet některý z dědických titulů. Těch můžeme mít hned několik, záleží vždy na vůli zůstavitele, ten si může zvolit buď dědickou smlouvu, která je uvedena v § 1582 a následujících OZ, závět' (§ 1494 a další OZ), anebo zákonnou dědickou posloupnost (§ 1633 a následující OZ). Pokud má někdo se zůstavitelem sepsanou dědickou smlouvu, svědčí-li osobě zákonná dědická posloupnost či je uvedena v zůstavitelovi závěti, pak jí náleží dědické právo a je způsobilá být zůstavitelovým dědicem (dle § 1475 odst. 3 OZ).¹¹²

---

¹⁰⁷ KACER, Michal. *Koncepce práva ležící pozůstalosti v souvislostech aktuální právní úpravy dědického práva v České republice* [online]. Olomouc, 2021 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://theses.cz/id/dols1p/Rigorozni_prace_-_Michal_Kacer.pdf. Rigorózní. Univerzita Palackého v Olomouci.

¹⁰⁸ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo v praxi*, s. 1.; MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii*, 2011, s. 11.

¹⁰⁹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 19.

¹¹⁰ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 27.

¹¹¹ KACER, Michal. *Koncepce práva ležící pozůstalosti v souvislostech aktuální právní úpravy dědického práva v České republice* [online]. Olomouc, 2021 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://theses.cz/id/dols1p/Rigorozni_prace_-_Michal_Kacer.pdf. Rigorózní. Univerzita Palackého v Olomouci.

¹¹² KACER, Michal. *Koncepce práva ležící pozůstalosti v souvislostech aktuální právní úpravy dědického práva v České republice* [online]. Olomouc, 2021 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://theses.cz/id/dols1p/Rigorozni_prace_-_Michal_Kacer.pdf. Rigorózní. Univerzita Palackého v Olomouci.

8. 5 Dědická nezpůsobilost

Dědic nesmí být dědicky nezpůsobilý. Může tedy dědit pouze osoba, která je dědicky způsobilá, viz výše. V případě, že osoba není způsobilá k tomu být dědic, tak nedědí. Dědická nezpůsobilost bývá vždy důsledkem nějakého závažného poklesku dané osoby. Osoba, která se dopustila jednání, které je v rozporu se zásadou spravedlnosti, morálkou nebo dobrými mravy, bude z dědění vyloučena. Rozlišujeme dvě oblasti důvodů dědické nezpůsobilosti, a to za prvé trestně právní a za druhé případy zavrženíhodného jednání.¹¹³ Potenciální dědic musí jednat tak, aby nebyl z dědického práva vyloučen, jak stojí v §1481 OZ „Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořizování zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.“¹¹⁴ Z dědického práva je také vyloučen manžel či manželka, kteří se v manželství dopustili domácího násilí, za předpokladu že ke dni úmrtí probíhá rozvodové řízení právě z tohoto důvodu. (§1482 OZ).¹¹⁵ Podle tohoto paragrafu je z dědění po dítěti rovněž vyloučen rodič, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti z důvodu zanedbávání či zneužívání dítěte.¹¹⁶ V době římské říše, a tedy v době platného římského práva, bylo snazší být dědicky nezpůsobilý než dnes. Dědicky nezpůsobilí mohli být dříve občané cizího státu, otroci, nezletilí, duševně choří nebo hluchí či němí lidé. Podrobněji je tato problematika rozebrána v první polovině práce. Zde lze pozorovat vývoj společnosti. Dnes už mohou dědit i občané jiného státu, lidé s tělesným postižením, a i nezletilí lidé, z důvodu zaopatření dítěte v případě smrti rodiče.

---

¹¹³ DVOŘÁK, Jan, JIŘÍ ŠVESTKA a MICHAELA ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 35.

¹¹⁴ § 1481 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁵ MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii*, 2011, s. 25-26.; PTÁČEK, Lubomír. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník-velký komentář. Svazek IV. § 655-975. 2. díl. § 794-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 1428 (§ 871 ObčZ).

¹¹⁶ KACER, Michal. *Koncepce práva ležící pozůstalosti v souvislostech aktuální právní úpravy dědického práva v České republice* [online]. Olomouc, 2021 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://theses.cz/id/dols1p/Rigorozni_prace_-_Michal_Kacer.pdf. Rigorózní. Univerzita Palackého v Olomouci.

8.6 Vydědění

Pojem vydědění se bezpochybně týká dědického práva, a proto je nutné si ho přiblížit. Vydědění je jednostranným právním jednáním a důvody k němu jsou taxativně vymezené v § 1646 OZ. K prohlášení o vydědění je nutná tzv. listina o vydědění, kvůli které je dědic vyloučen z dědického řízení po zůstaviteli, v listině musí být stanovený jeden z výše uvedených důvodů. Sepsáním této listiny zůstavitel projevuje vůli, že si nepřeje, aby jeho potomek dostal zákonný podíl, nebo aby dostal méně, než mu ze zákona náleží.¹¹⁷ Nejsou-li splněny zákonem stanovené důvody k vydědění, nahlíží se na něj jako na neplatné.

8.7 Dědická posloupnost

Dědickou posloupnost lze dělit na dva druhy. Posloupnost testamentární a intestátní. V případě smrti zůstavitele se majetek rozděluje podle jeho projevené vůle. Existuje-li platná dědická smlouva, závěť či dovětek, budou dědici dědit na základě těchto listin. V tomto případě bude rozhodovat zákonná neboli intestátní dědická posloupnost, které se věnuje § 1633 OZ. Přesto, že je zákonná dědická posloupnost nejslabším dědickým titulem v České republice, je to nejčastější způsob, jakým je rozhodnuto o majetku zůstavitele. V České republice málokdo během svého života sepíše závěť, dovětek či dědickou smlouvu.

Jak nám říká název, tak zákonná dědická posloupnost se řídí zákonem, který rozlišuje šest dědických tříd, podle vztahu potenciálního dědice se zůstavitelem.¹¹⁸

Nemá-li dědic ani žádné zákonné dědice, nazýváme dědictví odúmrtí, které se věnuje § 1634 OZ. Ten říká, že v tomto případě připadá dědictví státu, na který se hledí, jako by byl zákonným dědicem.¹¹⁹

8.8 Dědické třídy

Platnou právní úpravu dědických tříd najdeme v §1633 až 1641 OZ. Jak bylo zmíněno výše, základem je šest tříd. Dědické třídy přicházejí na řadu ve chvíli, kdy není sepsána zůstavitelem závěť.

---

¹¹⁷ KARHANOVÁ, Mgr. Lenka. *Dědická nezpůsobilost a vydědění* [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/27636/1/Karhanova%20Lenka%20-%20rigorozni%20prace.pdf>. Rigorózní práce. Západočeská univerzita v Plzni Fakulta právnická.

¹¹⁸ HARVALÍKOVÁ, Bc. Nikola. *NEPOMINUTELNÝ DĚDIC A JEHO VYDĚDĚNÍ* [online]. Český Krumlov, 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://is.vsci.cz/th/lwvw4/DP_-_Harvalikova__Nepominutelny_dedic_a_jeho_vydedeni_.pdf. Diplomová práce. Vysoká škola CEVRO Institut. Vedoucí práce JUDr. Miroslav Sedláček, Ph.D., LL.M.

¹¹⁹ § 1634 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

8. 8. 1 První dědická třída

První třída dědiců je upravená §1635 NOZ, který se zaměřuje na potomky zůstavitele a manžela či manželku. Zde všichni dědí stejným dílem. Do první dědické třídy spadají v případě, kdy nedědí potomek, i děti potomka, které nabývají stejný dědický podíl jako by nabýval on. Totéž platí i o vzdálenějších potomcích toho stejného předka.¹²⁰

8. 8. 2 Druhá dědická třída

Právní úprava druhé dědické třídy je zakotvena v §1636 NOZ. Dědicové z druhé třídy jsou povoláváni tehdy, není-li žádný potomek po zůstaviteli. Ve druhé dědické třídě se nachází například zůstaviteli rodiče, manžel či registrovaný partner nebo osoby, kteří se zůstavitelem žili rok před jeho smrtí ve společné domácnosti a pečovali o ni společně. V této třídě však manželovi či manželce vždy náleží polovina pozůstalosti, zatímco ostatní dědicové budou dědit stejným dílem.

V případě, že zůstavitel nemá manžela, dědí všichni stejným dílem. Osoba, která žila se zůstavitelem v jedné domácnosti, však nemůže v této skupině dědit sama. V případě dědění manžela či rodičů jsou jako důkazy brány matriční podklady, zatímco u osoby, která žila se zůstavitelem rok před jeho smrtí je dokazování mnohem těžší.¹²¹

8. 8. 3 Třetí dědická třída

Třetí dědickou třídu najdeme upravenou v §1637 NOZ. Do třetí dědické třídy patří sourozenci zůstavitele s osobou, která žila se zůstavitelem v jedné domácnosti rok před jeho smrtí a společně o ní pečovali. Dědici v této skupiny dědí stejným dílem. V případě, že sourozenci zůstavitele zemřeli, dědí jejich potomci tedy synovci a neteře stejným dílem, jako by dědil sourozenec zůstavitele.¹²²

---

¹²⁰ HARVALÍKOVÁ, Bc. Nikola. *NEPOMINUTELNÝ DĚDIC A JEHO VYDĚDĚNÍ* [online]. Český Krumlov, 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://is.vsci.cz/th/lwvw4/DP_-_Harvalikova__Nepominutelny_dedic_a_jeho_vydedeni_.pdf. Diplomová práce. Vysoká škola CEVRO Institut. Vedoucí práce JUDr. Miroslav Sedláček, Ph.D., LL.M.

¹²¹ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 122-123.

¹²² HARVALÍKOVÁ, Bc. Nikola. *NEPOMINUTELNÝ DĚDIC A JEHO VYDĚDĚNÍ* [online]. Český Krumlov, 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://is.vsci.cz/th/lwvw4/DP_-_

8. 8. 4 Čtvrtá dědická třída

Čtvrtá dědická třída je upravena §1638 NOZ. V případě, že nejsou dědicové ani ze třetí skupiny, tak se přesouváme do čtvrté, kde se uplatňuje systém graduace, tedy že po potomcích dědí jejich předci.

8. 8. 5 Pátá dědická třída

Pátá dědická třída je rovněž jako předchozí třídy zakotvena v NOZ, a to tentokrát v §1639. Pokud nedědí žádný dědic ze tříd předchozích, dochází k povolání dědiců z páté třídy. V této třídě dědí prarodiče rodičů zůstavitele. Polovina připadá prarodičům matky a polovina prarodičům otce. V případě smrti jednoho z prarodičů rodiče, postupujeme jako kdyby byl na živu a jeho podíl případně jeho manželovi.¹²³ Pokud nedědí dvojice na jedné straně, připadne její osmina dvojici ze stejné strany.

8. 8. 6 Šestá dědická třída

Poslední dědickou třídou je šestá dědická třída. Ta je upravena v §1640 NOZ. Pokud není žádný z dědiců v páté skupině, přesouváme se právě do šesté dědické třídy. V této skupině dědí děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, všichni stejným dílem.¹²⁴

8. 8. 7 Porovnání dědických tříd v současném právu a v římském právu

V římském právu se stejně jako v aktuálně platném právu uplatňoval systém dědických tříd. V minulosti bylo dědických tříd méně než dnes, zatímco dnes je v NOZ zakotveno 6 dědických tříd, dříve byly jen 4. V první dědické třídě dědí stejně jako dříve zůstavitelovi potomci a manželka a dědí všichni rovným dílem.

Ve druhé dědické třídě dědili dříve dědicové legitimní, znovu byli povoláváni vlastní dědicové a spadali sem už i agnátští příbuzní. Spadali sem například i

---

Harvalikova_Nepominutelný_dedic_a_jeho_vydedeni_.pdf. Diplomová práce. Vysoká škola CEVRO Institut. Vedoucí práce JUDr. Miroslav Sedláček, Ph.D., LL.M.

¹²³ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 127-128.

¹²⁴ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 129-131.

zůstavitelovi sourozenci. Dnes spadá do druhé skupiny manžel a zůstavitelovi rodiče, oproti římskému právu do této skupiny nepatří zůstavitelovi sourozenci.

V dnešním právu ale do této skupiny spadají na rozdíl od práva římského i osoby, které se zůstavitelem žili rok před jeho smrtí ve společné domácnosti.

Třetí dědická třída v dnešním právu zahrnuje již výše zmiňované sourozence a rovněž ty, kteří se zůstavitelem žili v jedné domácnosti rok před jeho smrtí. Dříve do třetí dědické skupiny spadali všichni pokrevní příbuzní zůstavitele, kteří měli jednoho všichni společného předka.

Čtvrtá dědická třída byla v římském právu poslední možnou dědickou třídou, která byla povolávána k dědění. Patřil sem manžel či manželka, pokud žili v řádném svazku až do smrti. V případě, že nedědil nikdo z výše zmíněných dědických tříd, stalo se dědictví věcí ničí (*res nullius*) a tedy předmětem volné okupace. Pokud se majetku nikdo neujal, připadal stejně jako dnes do státní pokladny a do majetku státu. V současném právu patří do čtvrté dědické skupiny prarodiče zůstavitele. Vzhledem k vývoji práva je dnes v NOZ zakotvená i pátá a šestá třída dědiců.

Pátá třída zahrnuje prarodiče prarodičů zůstavitele a šestá děti dětí zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele. Pokud se v dnešním právu neujme dědictví nikdo z šesti výše zmiňovaných skupin, stává se dědictví majetkem státu. Dříve byla deliberační lhůta pro rozmyšlení se o přijetí či nepřijetí dědictví 100, maximálně 400 dní, zatímco dnes je lhůta pro přijetí či odmítnutí dědictví 1 měsíc ode dne, kdy byl dědic o svém právu vyrozuměn.

8.9 Zřeknutí se dědického práva

Na situaci, kdy se dědic zřekne dědického práva, musí být dnešní právní úprava připravena. Dědického práva se nemůže zřici dědic sám pouze svým prohlášením, ale musí být se zůstavitelem uzavřena smlouva o zřeknutí se dědického práva, které by nastalo dědici v okamžiku smrti zůstavitele. Smlouva o zřeknutí se dědického práva má význam pouze tehdy, pokud je uzavíraná s některým ze zákonných dědiců. K tomuto jednání musí být obě strany způsobilé, nebo v případě, kdy některá ze stran není plně způsobilá, může využít zastoupení. Tuto smlouvu můžeme charakterizovat, jako smlouvu *inter vivos*¹²⁵ a podléhá

---

¹²⁵ Tento termín nám označuje jakékoli právní jednání mezi živými osobami. Cit. *Slovník cizích slov: SCS.ABZ.CZ* [online]. [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/inter-vivos>.

režimu obecnému režimu smluv. Smlouva o zřeknutí se dědického práva jinak nemá opodstatnění, protože zůstavitel může svůj majetek odkázat závětí kterékoliv jiné osobě. Tuto problematiku upravuje §1484 NOZ. Ten, kdo se zřekl dědictví, ztrácí status dědice. Smlouva však nebrání tomu, aby zůstavitel i přes její uzavření povolal dědice, který se dědictví zřekl, opět za dědice. Smlouva může upravovat i dědění v případě potomků zákonného dědice.

V odst. 2 §1484 máme upravený i případ, kdy se můžeme zřici dědického práva ve prospěch jiné osoby. Tato situace začne mít právní následky v momentě, kdy se osoba stane dědicem. Pokud uzavřeme smlouvu ve prospěch třetí osoby, můžeme jí uzavřít pouze v její prospěch, nikoli však v její neprospěch či tíži. Dvě osoby se spolu jednoduše nemohou dohodnout, že třetí musí něco udělat.¹²⁶ V případě, že se zřekl dědic povinného dědictví, ztrácí na něj právo, ale přesto se při výpočtu povinných dílů k němu bude nahlížet a bude se počítat i s jeho dílem (§ 1645 NOZ). Pokud se dědického práva zřekne manžel či rodič, nemají právo ani na nutné zaopatření.

Smlouvu o zřeknutí se dědictví je nutné odlišovat od odmítnutí dědictví, zatímco co smlouva o zřeknutí se dědictví je dvoustranný právní úkon, před smrtí zůstavitele, tak odmítnutí dědictví je jednostranným právním jednáním, ke kterému dochází až po smrti zůstavitele.¹²⁷

Účelem smlouvy o zřeknutí se dědického práva je způsob uspořádání majetkových poměrů zůstavitele již během jeho života. Touto smlouvou může zůstavitel sledovat odstranění případných sporů mezi dědici během dědického řízení. Například pokud se předpokládaný dědic dědictví zřekne za úplatu, tak může zůstavitel pomoci předpokládanému dědici touto částkou již za svého života a pomoci mu zbavit se problémů, do kterých se třeba v danou situaci dostal.¹²⁸ Zřeknutí se dědického práva je spíše novodobý pojem, v římském právu docházelo více k odmítnutí dědictví.

---

¹²⁶ ROZEHNAL, Aleš. *Praktikum občanského práva hmotného*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-805-1.

¹²⁷ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 37-39.

¹²⁸ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7, s. 37-39.

8. 10 Odmítnutí dědictví

Po smrti zůstavitele má dědic právo dědictví odmítnout. Toto právní jednání je jednostranné a v jeho důsledku se ten, kdo dědictví odmítne, nestane zůstavitelovým dědicem. Smluvní dědic má právo odmítnout dědictví pouze, pokud to není v dědické smlouvě vyloučené. K odmítnutí dědictví dochází zejména z důvodu, kdy je pozůstalost předlužená. Odmítnutí musí být učiněno výslovně, a to buď ústní či písemnou formou vůči soudu, který byl pověřený k provedení úkonů v řízení o pozůstalosti. Odmítnutí dědictví vždy musí splňovat obecné náležitosti. Odmítnutím dědictví se zabývají § 1485-1489 OZ.

8. 11 Právní následky odmítnutí dědictví

Pokud dědic odmítne dědictví, nahlíží se na něj tak, jako by dědictví nikdy nenabyl. V této souvislosti je důležité zmínit také pojem presumptivní dědic, takového člověka nezatěžují povinnosti zůstavitele, ani majetek této osoby nebude dotčen. Dědictví, které tato osoba odmítla, přechází na ostatní dědice, s výjimkou dluhů. Dědictví může být rovněž nesplněno, pokud zůstavitel uložil nařízení konkrétní osobě, která jej odmítla. Odlišná je situace v případě vzdání se dědictví. V závislosti na dědickém titulu, který měl odmítnuvší dědic dědit, se liší následky odmítnutí dědictví. Smluvní dědic může dědictví odmítnout pouze tehdy, nevylučuje-li to dědická smlouva, která byla uzavřena se zůstavitelem. Pokud tomu smlouva nebrání, tak na místo dědice nastupuje smluvně určený náhradník. Není-li smluvně určený náhradník, nastupuje závětní dědic povoláný k dědění bez určení podílu nebo dědicové povolání k dědění rovným dílem. Pokud taková osoba není, připadá podíl smluvního dědice zákonným dědicům zůstavitele.

Zde rovněž spatřujeme rozdíl v přístupu Římanů, k tomuto právnímu institutu. Dnes je na tuto problematiku nahlíženo spíše pragmaticky, zda člověku nabytí dědictví něco přinese nebo zda na tom něco vydělá, kdežto u Římanů byl důležitější pocit sounáležitosti, šlo tedy spíše o nepsané zásady, které byly kontrolovány veřejným míněním.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala římským dědickým právem a současným dědickým právem. Cílem této práce bylo nejprve zhodnotit římské právo jako takové a jeho přínos pro aktuálně platné právo. Dalším cílem bylo nastínit problematiku *testamentu*, jeho vývoj, druhy *testamentu* v římském právu a druhy závěti dnes.

V první části práce jsem zmínila vývoj římského práva od úplných prvopočátků, přes Zákon XII desek, Justiniánské kodifikace, po význam právních škol, glosátorů či komentátorů. Římské právo je považováno za předchůdce dnešních právních předpisů a vyvinula se z něj i velká část současného práva. Po úvodu a významu římského práva jsou v práci nastíněny základní pojmy této problematiky a vymezení pojmu rodiny (např. *familia*, *pater familias*, druhy příbuzenství v období římské říše tedy agnátství a kognátství). Zejména role rodiny, jakožto základní jednotky společnosti, hrála v římském dědickém právu významnou roli.

Další pojmy, které jsou v bakalářské práci uvedené jsou více spjaté s dědickým právem než s rodinou. Je zde například definován pojem *successio mortis causa*, *hereditas iacens* (ležící pozůstalost), dědic či delační důvody. Věnovala jsem se také *testamentu* a jeho druhům. Další kapitola této práce byla zaměřena na dědické posloupnosti a dědické třídy. V období římského práva byly čtyři, na rozdíl od současného práva, kde jich máme šest. Pokusila jsem se přiblížit i situaci, kdy nedědí nikdo z žádné dědické třídy a věc se stane věcí ničí. Dále je v práci rozebráno, kdo spadá, do jaké skupiny a jak se dědí v případě, kdy zůstavitel nesepeší závět'.

Testament se postupem času vyvíjel, a tak v každém období měl jinou formu či podmínky. Jednou z nejstarších forem byl *testament* veřejný, uzavíraný před lidovým shromážděním, a *testament* uzavřený vojákem před bitvou. Další z dochovaných forem *testamentu* byl *testament* mancipační a *testament* praetorský, oba tyto testamenty se vyvíjely a docházelo zde k různým proměnám. Justiniánská úprava dělila *testament* na řádný a mimořádný, který mohl mít formu ústní či písemnou. Forma písemná se dělila na holografní a alografní, podle formy sepsání. U mimořádného *testamentu* bylo několik druhů a každý vyžadoval specifické podmínky a mohl být uzavřený v jiné situaci. Jednalo se zde například o vojenský testament nebo testament pořízený na venkově. Lišily se například počtem svědků.

Poté je rozebrána problematika, která s dědickým právem neodmyslitelně souvisí, a to testamentární způsobilost, která může být aktivní nebo pasivní a dědická způsobilost.

V následující části jsem rozebrala formy přijetí dědictví a důsledky přijetí dědictví.

Poslední část práce je zaměřena na současné dědické právo a jeho porovnání s právem římským. Současné právo nám upravuje Občanský zákoník 89/2012 Sb. a jsou zde s římským právem určité podobnosti. V současném právu se ale také vyskytují odlišnosti oproti právu, které bylo platné v Římské říši. Jsou to například druhy závěti nebo formy a povinné náležitosti při pořizování závěti. Jedním z cílů bylo přiblížit čtenáři druhy *testamentu* v období římského práva a v současném platném právu. Například obdobně jako dříve jsou u některých forem závěti vyžadováni svědci. Stejně jsou také druhy písemné formy závěti, tedy holografní a alografní.

V práci jsou také nastíněny možnosti, jak zrušit či nahradit závěť, co je dědická smlouva a její dovětek.

V práci je také vysvětlen pojem nepominutelný dědic, kde máme určité shody s římským právem, například pokud hovoříme o *nasciturus*. Dále je rozebrána problematika dědické způsobilosti a nezpůsobilosti. Dále je rozebráno kdy a za jakých podmínek může zůstavitel vydědit svého dědice.

Také jsem v bakalářské práci nastínila současnou dědickou posloupnost a dědické třídy. Současné dědické třídy jsem v druhé části práce porovnávala s dědickými třídami v období římského práva. Největší rozdíl je dle mého názoru u třetí a čtvrté dědické třídy, kdy ve třetí dědické třídě dědí nyní sourozenci, zatímco v římském právu zde dědili všichni příbuzní, kteří měli společného jednoho předka. Ve čtvrté dědické třídě byl dříve potřetí povoláván manžel či manželka, dnes v ní najdeme prarodiče zůstavitele.

Poslední část práce je o zřeknutí se dědického práva a odmítnutí dědictví. Odmítnutí dědictví bylo v římském právu bráno jako projev neúcty k zůstaviteli, zatímco dnes na odmítnutí dědictví nahlížíme spíše pragmaticky a uvažujeme nad tím, zda je pro nás přijetí dědictví ekonomicky výhodné.

V závěru bych chtěla říci, že mě tato problematika velmi zaujala a přijde mi pro život a další studium velmi přínosná. Po celou dobu psaní jsem byla fascinována tím, jak je současné právo napojené na římské a kolik podobností tam můžeme najít.

Nahlédla jsem více do vývoje tohoto právního odvětví a lépe pochopila celou problematiku, což, doufám, zhodnotím v následujících letech studia.

Zdroje

Seznam použité literatury

SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-566-1

GRANT, Michael. *Pád Říše římské*. Praha: BB/art s. r. o, 2010.

ROZEHNAL, Aleš. *Praktikum občanského práva hmotného*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-805-1.

BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994.

CVETLER, Jiří. *Právo římské*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1969.

HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-471-8.

VÁŽNÝ, Jan. *Pojem práva dědického a účelnost jeho dnešní struktury*. *Právní obzor*, 6, 1923.

SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové*. Praha : Nákladem vlastním, 1935.

VANČURA, Josef. *Úvod do studia soukromého práva římského*. Praha: nákl. vlast., 1923.

KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995.

.HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl III. 5. vyd.* Praha: Nakladatelství J. Otto, 1922.

REBRO, Karol, BLAHO, Peter. *Rímské právo*. 3., dopl. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2003.

LONGCHAMPS DE BÉRIER, F. *Law of Succession. Roman Legal Framework and Comparative Law Perspective*. Varšava: Wolters Kluwer, 2011.

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/rimske-pravo/pfuk/riman/zkouska/skupina-ii/otazka-87>

GAIUS 2. 174-177. KINCL. *Op.*

KINCL, Jaromír - URFUS, Valentin - SKŘEJPEK, Michal. *Op. cit.* s. 299

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné 4*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7.

Gaius ve 14. knize K Iuliovu a Papiovu zákonu, Digesta 29, 2, 53, 1.

PAULDURA, Lukáš. *Slovník právních pojmů: občanský zákoník*. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo v praxi*, s. 1.; MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii*, 2011.

MIKEŠ, MUZIKÁŘ: *Dědické právo v teorii*, 2011, s. 25-26.; PTÁČEK, Lubomír. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník-velký komentář. Svazek IV. § 655-975. 2. díl. § 794-975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 1428 (§ 871 ObčZ).

ŠEŠINA, MUZIKÁŘ, DOBIÁŠ: *Dědické právo. Praktická příručka*, s. 241-242.; BROX, Hans, WALKER, Wolf-Dietrich. *Erbrecht*. 23. Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2009.

MUZIKÁŘ, Martin. Spory o vydědění a postavení vyděděného nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti. *Zpravodaj Jednoty českých právníků*, 2020, roč. 30, č. 3.

Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80.7380-054-3.

FIALA, Roman, Ljubomír DRÁPAL, Kamila BEEROVÁ, Petr BÍLEK a Jiří SVOBODA. *Občanský zákoník: komentář*. 1. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978- 80-7400-570-1.

CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5.
Seznam internetových zdrojů

TILEČKOVÁ, Monika. *Internátní dědická posloupnost v právu římském a nejnovějším* [online]. Olomouc, 2013 [cit. 2022-02-24]. Dostupné z: https://theses.cz/id/x1y9iu/01_-_Diplomov_prce_Monika_Tilekov.pdf.

Diplomová práce. Vedoucí práce Doc. Mgr. Petr Dostalík PhD.

KARHANOVÁ, Mgr. Lenka. *Dědická nezpůsobilost a vydědění* [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/27636/1/Karhanova%20Lenka%20-%20rigorozni%20prace.pdf>. Rigorózní práce. Západočeská univerzita v Plzni Fakulta právnická.

Slovník cizích slov: SCS.ABZ.CZ [online]. [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/inter-vivos>

KACER, Michal. *Koncepce práva ležící pozůstalosti v souvislostech aktuální právní úpravy dědického práva v České republice* [online]. Olomouc, 2021 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: https://theses.cz/id/dols1p/Rigorozni_prace_-_Michal_Kacer.pdf. Rigorózní. Univerzita Palackého v Olomouci

Vzdělávání úředníků státní správy a samosprávy v oblasti nového soukromého práva a doprovodné legislativy, reg. č. CZ.1.04/4.1.00/B6.00021 [online]. In: . 2013-2015 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/dedicke-pravo/konkretni-zmeny/zavet>

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/rimske-pravo/pfuk/riman/zkouska/skupina-ii/otazka-87>

Prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, CSc. *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/restitutio-ad-in-integrum>.

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: <http://www.ius-wiki.eu/rimske-pravo/pfuk/riman/zkouska/skupina-ii/otazka-87>

Notářská komora. *Když si chcete sepsat závěť sami* [online]. Praha, 2017, 30. 6. 2017 [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/vasi-notari/detail/239_400-kdyz-si-chcete-sepsat-zavet-sami

BENEŠ, Ladislav Tracy. *Dispozice mortis causa v římském právu* [online]. Brno, 2015 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/c2eqj/Diplomova_prace. Diplomová Práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Renata Veselá PhD.

HARVALÍKOVÁ, Bc. Nikola. *NEPOMINUTELNÝ DĚDIC A JEHO VYDĚDĚNÍ* [online]. Český Krumlov, 2021 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://is.vsci.cz/th/lwvw4/DP_-_Harvalikova__Nepominutelny_dedic_a_jeho_vydedeni_.pdf. Diplomová práce. Vysoká škola CEVRO Institut. Vedoucí práce JUDr. Miroslav Sedláček, Ph.D., LL.M.

<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199891573.001.0001/acref-9780199891573-e-1751>.

<http://www.ius-wiki.eu/rimske-pravo/slovnicek/beneficium-abstinendi>

ČERNOCH, Radek. *Postavení dědice v římském právu* [online]. Brno, 2011 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/p4wmk/Postaveni_dedice_v_rimskem_pravu.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Pavel Salák jr., PhD.

MRÁZKOVÁ, Lucie. *Testamenti factio v římském právu* [online]. Brno, 2017 [cit. 2022-03-04]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/k275b/Testamenti_factio_v_rimskem_pravu_-_DP.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

ČERNOCH, Radek. *MUNI Journals* [online]. 4 [cit. 2022-05-19]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5792/4883>

HOMOLKOVÁ, Kristýna. *Dispozice mortis causa v římském právu v komparaci s občanským zákoníkem*. Plzeň, 2022. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Doc. JUDr. Miroslav Černý, PhD., JU.D.

SALÁK, JR., Pavel. *TESTAMENTUM MILITIS JAKO INSPIRAČNÍ ZDROJ MODERNÍHO DĚDICKÉHO PRÁVA*. Masarykova univerzita, 2016.

Seznam použitých právních předpisů

89/2012 Sb. Občanský zákoník

Listina základních práv a svobod 2/1993 Sb.

Judikatura Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004.

Resumé

In this bachelor's thesis, I focused on Roman inheritance law. In the introduction, I discussed the basic concepts of this issue and family and kinship. I also analyzed the inheritance classes, the inheritance sequence and other related topics.

The last part of the work is devoted to contemporary inheritance law, which I compared with the previously valid Roman law. I have found that there are many similarities with Roman law. I see the issue of the *nasciturus*, which inherits under the same conditions today as in Roman law, as one of the similarities. We can observe the development of society, for example, in the creation of a suffix or a contract of inheritance, which was not the case during Roman law. However, there is also a certain development of society and therefore the development of this branch of law. Overall, thanks to this work, I have better understood this issue and I believe that I will use it not only during my studies, but also in everyday life.